

Lappajalan Leimo

N:o 7-8 2019 7€

Vienalaiset juuret

Maarit Heikkinen tuntee sukunsa vaiheet

SISÄLTÖ

<i>Eeva-Kaisa Linna</i> : Matkalaiset saapuvat Solovetskin saarelle, jota on usein kutsuttu pyhyiden ja pahuuden saareksi.	108
<i>Heidi Haapoja-Mäkelä</i> : Kulttuurisen omimisen käsitteellä on juurensa yhdysvaltalaisissa keskusteluissa, mutta koskeeko se karjalaisia?	114
<i>Aila-Liisa Laurila</i> : Tamperelainen Maarit Heikkinen vaalii vienankarjalaisen sukunsa historiaa, tarinoita ja perinteitä.	116
<i>Aila-Liisa Laurila</i> : Pistojärvi asutettiin 1700-luvulla, mutta vuonna 2012 Pistojärvellä ei ollut enää lainkaan vakituksia asukkaita.	120
<i>Nadežda Mičurova</i> : Karjalan kielen ja kulttuurin livvin murteen kurssi pidettiin jo toisen kerran Kižin saarella.	123
<i>Sirpa Mänty</i> : Karjalan kielen ja kulttuurin vienan murteen kurssilla opittiin terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä asioita.	124
<i>Eeva-Kaisa Linna ja Paavo Joensalo</i> : Sortavalan Seurahuoneella pidetyssä konsertissa esittäytyi Runojahdi - Pajon mahdi -hanke.	126
<i>Markus Huovinen</i> : Toarie ja Lari Huovisen sukuseuran tapaamisessa 5.-7.7. viihdyttiin monipuolisen ohjelman parissa.	128
<i>Aila-Liisa Laurila</i> : Nurmeslainen Alekski Karhu on ollut mukana kyykkäharrastuksessa koko elämänsä ajan.	130
<i>Ilmari Homanen ja Tapio Kytömaa</i> : Arvostettu uhtualaisten sukujen tutkija Irja Rämä siirtyi tuonilmaisiin 6.5.2019.	132

Karjalan Heimo

Karjalan Sivistysseura ry:n
jäsenlehti ja äänenkannattaja

– Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 –

Seura perustettiin vuonna 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy *Karjalan Heimo* -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

Kannen kuva:

Maarit Heikkinen kuvattiin Kalevalan päivän aikaan vienankarjalaisessa asussaan tamperelaisessa valokuvaamossa.

Kuvaaja:

Irina Kolomijets/
Valokuvaamo Luova

Tarjota juttua lehteen

Karjalan Heimon aikataulua vuonna 2019

Lehden numero	Aineisto toimitukseen	Lehti painoon	Lukijoilla (arviopäivä)
9–10	28.09.	08.10.	23.10.
11–12	23.11.	03.12.	18.12.

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Karjalan Leimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja Aila-Liisa Laurila
0400 755 907
paatoimittaja@karjalanheimo.fi
Lapinkaari 20 B 23, 33 180 Tampere
www.karjalanheimo.fi

Ulkoasu

Marita Salonen
Pilkku-Tuotanto Oy, Tampere

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina, 100. vuosikerta.

Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1 s. 430 €, 1/2 s. 300 €, 1/3 s. 235 €, 1/4 s. 185 €, 1/6 s. 140 €, 1/8 s. 115 €

Ilmoitusten toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
Puhelin: 050 5055 531
toimisto@karjalansivistysseura.fi
www.karjalansivistysseura.fi
Toimisto palvelee ti-to klo 10-15, heinäkuussa suljettu.

Tilaushinta/jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 €, opiskelijajäsenet 15 € ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Danske Bank
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja
Senni Timonen
www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 10. elokuuta 2019

Venäjän mysteeri

Kiinnostus Venäjää kohtaan kasvaa Suomessa. Tämän on voinut huomata viime aikoina esimerkiksi valtamedian uutisoinnista. Naapurimaata koskevia aihepiirejä käsitellään entistä enemmän ja monipuolisemmin. Vielä vähän aikaa sitten suorastaan mässäiltiin pelkästään kauhukuvilla erilaisista kaappauksista, huijauksista, trollaamisesta, petoksista ja laittomuuksista, jopa väkivallasta.

Helsingin Sanomat lähetti taannoin toimittajansa **Jussi Konttisen** selviytymään perheineen 50 asteen pakkasissa pienessä siperialaisessa kylässä, missä perhe sulateli juomavetensäkin jäälohkareista. Myös Yle teki tänä keväänä Konttisesta puolituntisen haastattelun. Haastattelussa mies sanoi, että kun on jo kaiken kokenut, pitää lähteä hakemaan vielä jotain pöräyttävämpää (<https://areena.yle.fi/1-50089209>).

Siperian paukkupakkasiin suomalaiset ja muut länsieurooppalaiset tuskin lähtevät ihan heti suurin joukoin seikkailemaan. Pietari sen sijaan on jo muodostunut lähes hittikohteeksi. Yhä useampi on tänäkin kesänä loikannut laivaan tai Allegro-junaan ja pyrähtänyt Pietarin palatseja ja niiden sisällä olevaa taidetta ihailemaan. Myös suurkaupungin ravintolat ja viihdetarjonta kiinnostavat.

Yksi kesän uutisista kertoi, että sähköisen viisumin käyttöönotto helpottaa, nopeuttaa ja halventaa matkailua Venäjälle. Suomen Pietarin-pääkonsulaatissa ei vielä ensimmäisten uutisten aikaan ollut mitään virallista tietoa asiasta. Jäämme siis odottamaan, milloin tai kuinka nopeasti asia järjestyy. Venäjä on niin salaperäinen liikkeissään, ettei kukaan tiedä, kestäkö uudistuksen toteutuminen kauan vai vähän aikaa. Mikään ei toimi, mutta kaikki järjestyy! – Näinhän aina sanotaan.

On vaikea tietää, kuinka innokkaina piintyneet Karjalan-kävijät ovat lähdössä tutustumaan kaukaisempaan Venäjään. Monet matkustavat aina ja vain omien perheidensä ja sukujensa kyliin. Sinänsä viisumiudistus otetaan varmasti iloisin mielin vastaan. Voi melkein todeta, että juuri viisumin hankinta on monelle ollut tähän asti matkan ikävin vaihe. – Ellei oteta huomioon mahdollisia viivytyksiä raja-aseilla.

Monen mieltä hämmensi heinäkuussa myös uutinen, jonka mukaan sortuneen Neuvostoliiton johtajat harkitsivat Karjalan myyntiä Suomelle vuonna 1991. Luovutetusta Karjalasta olisi pitänyt erään tiedon mukaan maksaa Venäjälle 64 miljardia markkaa.

Karjalan perusrakenteiden kunnostuksen hinnaksi arvioitiin maksimissaan 350 miljardia markkaa. Moskovassa tosin haaveiltiin suuremmasta summasta.

Joskus tuolloin, lähes 30 vuotta sitten, ilmassa tosiaan väreili vahvana ajatus, että Suomen menettämä Karjalan voisi vielä tulla takaisin. Keskustelin itse tuolloin puhemies **Johannes Virolaisen** kanssa, ja hän sanoi, että alue pitäisi ottaa silloisine väestöineen, eikä sitä haluta. Venäjällä taas pelättiin suomalaismielisen nationalismin uutta nousua Karjalassa.

Vuonna 1994 Karjalan kysymys päätettiin sulkea ja kauppojen teko lopettaa. Se paransi Karjalan tasavallan mahdollisuuksia kehittyä.

AILA-LIISA LAURILA
Päätoimittaja

Matka lentokentältä kremlille on lyhyt ja tahtuu helposti jalan.

MATKALLA ISOISÄ IIVO KAUKONIEMEN JALANJÄLJISSÄ VENÄJÄLLÄ, OSA 4

Paluu Solovetskiin

Legendaarinen matkamme veljeni ja kahden kälyni kanssa Pietarista Arkangeliin ja sieltä Solovetskiin ja Jyskyjärvelle vei meidät vuosi sitten uudelleen Solovetskin saarelle, jonne olimme yhdessä matkanneet vuonna 2012. Isoisäni Iivo Kaukoniemi oli kulkenut saman reitin vuonna 1916 matkallaan ensimmäiseen maailmansotaan tsaarin armeijassa, tosin päinvastaisessa järjestyksessä. Solovetskia on usein kutsuttu pyhyiden ja pahuuden saareksi. Pyhyyttäkin on alati uhattu.

Kronikoiden mukaan Solovetskin luostarin perustivat 1400-luvulla munkit **Savvati** ja **Herman**. Savvati oli kerrotun mukaan alun perin Valkeajärven Kirillovin luostarin munkki, joka hakeutui Valamoon etsimään rauhaa asumansa luostarin humusta. Savvati jätti Valamon etsiäkseen ”äännettömyyttä”. Hän tapasi Uikujoen suistossa kaltaisensa Hermannin, jonka kanssa yhdessä he asettuivat Solovetskin saaren Sekirnaja-vuoren juurelle.

Savvati ja Herman karkottivat paikallisen väestön ja ryhtyivät asuttamaan saarta. Kului kuusi pitkää erakkovuotta, joiden jälkeen Herman matkusti mantereelle hankkimaan elintarvikkeita ja erilaisia välineitä. Yksin jäänyt Savvati tunsi kuolemansa lähestyvän, päätti purjehtia mantereelle ja menehtyi Uikujoen suistossa olevassa

pienessä kappelissa, jonka viereen hänet haudattiin.

Savvatin kuoltua Herman kierteli luostareissa etsien kumppania, jonka kanssa voisi jakaa elämänsä saarella. Savvati kohdasi karjalaiseksi sanotun **Zosima**-nimisen munkin, jonka kanssa alkoi palvella Jumalaa. He rakensivat itselleen keljat ja ryhtyivät asumaan niissä. Vähitellen väkeä kerääntyi lisää, ja saarelle rakennettiin Kristuksen kirkastumisen muistolle pyhitetty kirkko.

Solovetskin luostari pääsi alusta alkaen Novgorodin ja hallitsijoiden suosioon, joka kesti usean vuosisadan ajan. Novgorodin todellinen hallitsija, posadnikan (pormestari) vaimo **Marfa Boretskaja**, ylimysnainen, lahjoitti luostarille kaikki omistamansa Suma-joen lähistöllä sijaitsevat viljelymaamat, niityt ja kalavedet.

Tämä tapahtui 1400-luvulla igumeeni

Filipin aikoina. Luostarin hyvinvoinnin tukeminen loi hyvän suhteen maallisen ja henkisen voiman välille: kansa pysyi tyytyväisenä ja vallanpitäjät hallitsivat ihmismieliä.

Maanviljelijät joutuivat maksamaan luostarin omistamista maista kymmenyksen sadosta veroina. Ilmaston vuoksi pohjoisten alueiden sadot olivat kuitenkin niukkoja, joten luostari peri veronsa rahana. Laihoina vuosina, kun maanviljelijät eivät pystyneet maksamaan verojaan, he menettivät viljelysmaansa luostarille.

Saamatta apua muualta he joutuivat menemään rengeiksi luostariin pelkällä ruokapalkalla. Luostari sai silloin positiivista mainetta siitä, että se auttoi nälkää näkevää maaseutuväestöä suuressa hädässä.

Monasteryskilaiturilla on Preobrazhenski-hotelli (gostinitsa Preobrazhenskaja), jossa aikoinaan majoittuivat aatelissäädyn edustajat. Restaurointi on meneillään, mutta valitettavasti taulussa ei kerrota odotettua valmistumisaikaa, eikä tosin sitäkään mihin käyttöön rakennusta kunnostetaan. Oletettavasti hotelliksi.

Solovetskin luostari omisti 1600-luvulla 5 000 talonpoikaa eli maaorjaa.

Solovetskin luostari, manasteri, oli Vianan ristirahvaalle uskonnollisten toiveiden matkakohde, kuten oli Valamo rakas käyntipaikka Laatokan karjalaisille, mutta kävijöitä riitti kauempaakin.

Jo mereltä katsottuna Solovetskin luostari teki, kuten tekee tänäkin päivänä, kävijöihin lähtemättömän vaikutuksen. Luostarin vauraus poikkesi suuresti Venäjällä yleisesti vallitsevasta köyhyydestä. Kirkkojen upea koristelu ja messujen satumainen loisto vahvistivat tunnetta luostarin suurenmoisuudesta.

Venäjänsä hallitsijat ymmärsivät luostarin roolin yleisesti ja myös sen merkityksen paikalliselle väestölle. Hyvä suhde luostariin sai aikaan sen, että maallinen ja henkinen voima kohtasivat. Näin varmistui, että kansa pysyi tyytyväisenä, ja vallanpitäjät hallitsivat ihmismieltä.

Pyhiinvaeltajat tekivät Solovetskin luostarista kiinnostavan vaelluskohteen. Luostarin saavuttaminen on mahdollista vain sulan veden aikana, toukokuulta lokakuulle. Talven ajan saaret ovat usean kilometrin etäisyydelle jään saartamat ja luostari täysin eristyksissä muusta maailmasta. Matkat merellä olivat vaarallisia, moni menetti henkensä.

Pyhiinvaeltajia tuli Solovetskiin tulvimalla kaikkialta Venäjältä heti, kun kevät sulatti jäät. Vivi Vuoriston mukaan Kemistä ostettiin tai vuokrattiin suuri merivene, karpasso (karpaso), johon mahtui 15–20 henkeä. Aavalla merellä soudettiin tuntikausia ja viimein matkalaiset saavuttivat luostarin loiston.

Manasterissa asuttiin kolme päivää vierasmajassa ilmaiseksi. Ohjelmana oli kirjoissa kierteleminen, osallistuminen jumalanpalveluksiin ja rukoileminen pyhien haudoilla. Osa vierailijoista aterioi veljestön kanssa trapesassa, osa köyhää joukkoa varten rakennetuissa lisäruokatiloihin.

Vuonna 1861 luostari rakensi Vera-nimisen höyrylaivan ja myöhemmin pari lisää. Säännöllinen liikenne luostariin oli mahdollinen kaksi kertaa viikossa. Matka Arkangelista kesti 17 tuntia, Kemistä noin

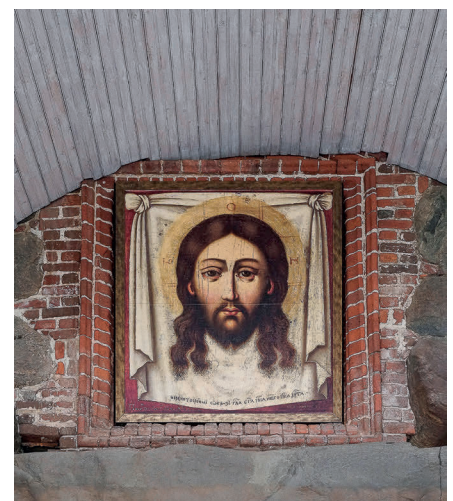
kolmanneksen siitä. Matkan hinta ei ollut halpa, keskimäärin 2 ruplaa 80 kopeekkaa aikana, jolloin lehmä maksoi 2–3 ruplaa.

Ensin tulivat etäisimmät kävijät, Uralilta ja Etelä-Venäjältä kotoisin olevat, ehtiäkseen kesätöille kotiinsa. He olivat useimmiten köyhiä ja heidät sullottiin laivaan kuin sillit tynnöriin, välikannelle ja ruumaankin. Myrskysäällä suljettiin luukut ja matkan teko kannen alla oli varsin epämukavaa.

Köyhät pyhiinvaeltajat maksoivat matkansa työnteolla ja heidät sullottiin luostariin jopa 50 hengen huoneisiin, vieläpä lattialle. Työläisille (трудник) oli tarjolla monenlaista työtä luostarin ylläpidossa: kalastusta, leipomista, siivousta, puusepäntöitä. Arkangelista, Vologdasta, Novgorodista, Kostromasta, Permistä ja Karjalasta tulleet miehet oppivat monet taitonsa saarella ja saivat siitä todistuksen, josta jälkeläiset ovat voineet olla ylpeitä.

Myöhemmin kesällä saapuivat rikkaamat. He matkustivat ensimmäisessä luokassa ja heidät sijoitettiin luostariin hienoihin hotelleihin.

Solovetski kiinnosti myös ryöstelijöitä. **Santeri Ivalo** kuvaa, kuinka **Juho Vesainen** jo lapsuudestaan saakka oli kuullut

Pyhä kuva tervehtii luostarin sisäpihalle saapuvaa pääportin yläpuolella.

monenmoisia kummallisia ja tarumaisia kertomuksia tästä vanhasta, mahtavasta luostarista, sen äärettömistä rikkauksista, sen komeuksista, sen kalleuksista ja sen suuresta, isännöitsevästä vaikutuksesta kaikkiin Viananmerta ympäröiviin seutuihin.

Isänsä kertomaan mukaan juuri tuo luostari oli se ahjo, josta karjalaisten

Mahtava novgorodilaistyylinen torni on yksi kahdeksasta, jotka ovat osa 1200 metrin pituista kivimuuria. Muuri on seitsemän metriä leveä ja kymmenen metriä korkea. Se on rakennettu valtavista kivistä ja sitä on myöhemmin täydennetty luostarin oman tiilitehtaan tiilillä. Portteja on kaikkiaan seitsemän.

lut vangittuna Solovetskin vankilassa 350 vuoden aikana.

Solovetski ei ole säästynyt siihen kohdistuneilta hyökkäyksiltä. Solovetskin munkit eivät hyväksyneet patriarkka **Nikonin** kirkkoreformia ja jopa kävivät aseisiin sitä vastustaessaan. Vuosina 1668–1676 käyty kapina koitui luostarin tragediaksi. Tsaarin sotajoukot valloittivat sen ja suurin osa kapinallisia teloitettiin.

Krimin sodan aikaan kesällä 1854 englantilainen sotalaivue lähestyi Solovetskin saaristoa. Kremlä pommitettiin ankarasti 10 tunnin ajan mutta luostari ei antautunut. Kiitollisena tästä tsaari **Aleksanteri** toinen lahjoitti luostarille kirkonkellon, joka tänäkin päivänä on sijoitettu kremlin sisäpihalle. Tosin, sen kauniin pinnan ovat gulagin kaudella turhautuneet vartijat ammuskelleet täyteen reikiä.

Solovetskin pääluostari sijaitsee Ison Solovetskin saarella, jonka pinta-ala on runsaat 310 neliökilometriä. Saariryhmään kuuluu myös viisi suurempaa saarta, Hanhisaari, Pieni ja Iso Muksalma sekä Pieni ja Iso Jänissaari. Eri puolilla saarta sekä ympäröivillä saarilla on skiiitoja eli sivuluostareita kirkkoineen ja munkkien asumuksineen, pitkienkin taivalten takana.

Pääluostari sijoittuu saaren merenpuoleiselle ranta-alueelle, valtaisaan muurirakennelmaan eli kremliin. Sen sisällä on useita kirkkoja, kellotapuli, holvikäytäviä ja katettu, rakennusten ulkosyrjällä kulkeva käytävä, joka yhdistää rakennuksia toisiinsa.

Osa kaksi- tai kolmikerroksisista rakennuksista on tarkoitettu huoltotarkoituksiin: muonavarasto, keittiö, pesula, ikonimaa-laamo, asevarasto, aarrehuone eli riisnitisa, veljestön peseytymistilat. Kirjastoa en kremlin pohjakartasta löydä, en tiedä mikä sen kohtalo on ollut sitten 1923 tapahtuneen tulipalon, jolloin luostari kansallistamisen kynnyksellä syttyi palamaan. Tai syytettiin.

Matias Aleksanteri Castrén, Helsingin yliopiston ensimmäinen suomen kie-

Solovetski

- ▶ Solovetskissa toimi vankileiri vuosina 1923–1939.
- ▶ Vuosina 1942–1945 Solovetskissa toimi merisotalaivaston perustama laivapoikien koulu.
- ▶ Vuonna 1965 luostarin alueella aloitettiin konservointi- ja entisöintityöt, jotka jatkuvat edelleen.
- ▶ Munkit palasivat Solovetskin luostariin 1990 ja Kristuksen Kirkastumisen tuomio-kirkossa pidettiin ensimmäinen jumalanpalvelus 70 vuoden tauon jälkeen. Solovetski lisättiin UNESCO:n maailmanperintökohteiden joukkoon.

hyökkäykset Pohjanmaalle olivat johtuneet. Luostari tahtoi laajentaa valtaansa ja uskonnon vaikutusala. Jo nuoresta Vesainen oli haaveksinut päästäkseen kerran musertamaan tuon kuuluisan pesän.

Hävitettyään Petsamon luostarin Vesainen suuntasi kohti Solovetskin (Solovetin) luostaria, jonka kullasta kiiltävät kirkot hän halusi hävittää ja jonka asukkaat,

munkit ja papit hän tappaisi tai sirotaisi menemään kaikkeen maailmaan.

Vain kappale saaristoa ja pari peninkulmaa meren selkää erotti hänet enää luostarista. Vaan sitten Vesaisen joukot saivat kuulla, että **Ahma**, karjalaisten heimonpäällikkö ja Vesaisen suurin vihollinen, oli lähtenyt kohti Pohjanmaata. Vesainen päätti kääntää veneensä ja palata kotiansa puolustamaan.

Tsaari **Iivana Julman** aikaan perustettiin valtion vankila ja ihmisiä alettiin tuomita maanpakoon Solovetskin luostariin. Solovetskin saarella oli neljän vuosisadan aikana, 1500-luvun puolivälistä 1900-luvun loppuun valtion ainoa virallinen rangaistusvankila. Vankeja tuomittiin maanpetoksesta, varkauksista, jumalanpilkasta. Ensimmäiset vangit olivat luostarissa jo ensimmäisten puisten rakennusten aikana. Munkeista tehtiin vanginvartijoita.

Kun luostaria rakennettiin kivistä, rakennettiin sen muureihin vankityrmiksi sellaiset kasematit, ettei niistä ollut mitään pakomahdollisuuksia, ja ettei ”noihin elävien ruumisarkkuihin myöskään Jumalan valo yltänyt”.

Vankilatoiminta lakkautettiin vuonna 1903. Kaikkiaan 316 henkilöä oli ol-

Trapesa on valmistunut 1550-luvulla ja pinta-alaltaan lähes 500 neliometriä, Venäjän luostareiden suurin yksipilarinen ruokasali. Ruokaillemaan mahtuu ainakin 400 henkeä. Vanhoista kuvista voi todeta, että sali oli aikoinaan koristeltu runsain seinämaalauksin.

len professori ja uralilaisten kielten tutkimuksen ja etnografian uranuurtaja ja **Elias Lönnrot** matkustelivat vuonna 1841 Lapissa. Sieltä matka jatkui toukokuussa 1842 Kemiin, Solovetskiin ja Arkangeliin ja edelleen samojedien pariin. Tosin Castrén jatkoi samojedikielen tutkimuksia ilman Lönnrotia, joka suuntasi kohti Aunusta.

Kemissä vierähti kelirikon vuoksi kokonainen kuukausi, kunnes viimein päästiin liikkeelle pyhiinvaeltajia kuljettavassa veneessä ”meritse Walkean Meren myrskyisten aaltojen yli” Solovetskin saarelle. 15 virstan päässä luostarista tuli jää vastaan ja saarelta jouduttiin hakemaan hevosia ja rattaita matkustajia kuljettamaan.

Odotellessaan jäiden lähtöä ja pääsyä Arkangeliin kaverukset kuluttivat viikon verran aikaa Solovetskin ”ylen määrin komeassa ja rikkaassa luostarissa”. Matkakumppanukset lähtivät eräänä päivänä Anseroon (Solovetskin saaristoon kuuluvalla Hanhisaarelle) kolmen hevosen vetämässä ”troskissa”. Maantietä riitti 15 virstan verran. Kaverukset päätyivät pieneen, tuoloin asumattomaan kylään, jossa tapasivat Tverin kuvernementista kotoisin olevan, karjalaa puhuvan munkin.

Matka jatkui veneellä jäälohkareiden välissä taiteillen neljän virstan levyisen salmen yli Anseroon, jossa oli kaksi pääluostariin kuuluvaa pienempää luostari-

rakennusta, kivistä tehtyjä. Siellä he tapasivat keisarin entisen ”sivus-ajutantin” eräänlaisessa maanpaossa.

Kovin nöyränä vieraitaan palvellut **Shumskij**, luostarinimeltään **Araktsejef**, kertoi karkotuksestaan. Hänen päähänsä oli kerran pälkähtänyt viheltää ulos eräs Pietarin hoviteatterin näyttelijä. Tosin hän arveli, että karkotukseen oli vaikuttanut enemmän säädyttömyydet ja säännötön elämä.

Karkotus tarkoitti vapaita huoneita ja vapaata elantoa luostarissa sekä keisarin armosta myönnettyjä 100 ruplaa pankkiseteleitä kuukaudessa. Johan siinä saattoi olla vallan tyytyväinen elämäänsä.

Oululainen lehtimies ja tutkimusmatkailija **A. V. Ervasti** teki tunnetun matkansa Venäjälle Karjalaan kesällä 1879, yhdessä kumppaninsa **Hjalmar Basilierin** kanssa. Erinomainen matkakirja kertoo kaksikon retkestä halki Vienan Karjalan, Solovetskin luostariin ja aina Arkangeliin saakka.

Kirjallaan Ervasti onnistui nostamaan Itä-Karjalan kysymyksen yhdeksi juonteeksi suomalaiseen kansallisuusaatteeseen, fennomaniaan ja itsensä heimoaatteen ja karelianismin isäksi.

Ervastin kertomus vierailusta Solovetskiin ja sen lyhyt historia olivat kauan lähes ainoita suomenkielisiä kuvauksia luostari-

ta. Mainio tiedoiltaan ja kirjoitustavaltaan!

Ervasti matkasi Solovetskin saarelle Vienan Kemistä veneellä, jossa oli ”kuusi vaimonpuolista soutajaa ja perämies”. Vene oli vankkatekoinen karpaso, jonka ”peräpuollessa oli sylen levyinen katto”. Matkustajia oli kaikkiaan 15. Reitti kulki ensin Kemistä kaunista väylää, kapeahkoa merenlahtea ja saaristoa, kunnes saavuttiin autiolle merelle. Kulkua hidastivat sumu eli ”tumano” ja rankka sadekuuro.

Ervasti kiertele luostarin kirkoissa, näky tuomiokirkossa on ”suorastaan masentava”. ”Seinät ovat yltympärinsä täynnä ... maalauksia taivaansinisellä pohjalla, jotka esittävät tapauksia raamatusta, ... lapsenmurha Betlehemistä, ... Vapahtaja pesemässä opetuslasten jalkoja. ... suunnattoman suuri Kristuksen kuva hopeisessa puvussa”.

Ervastin ongelma näyttäisi olleen se, että maalauksia ei näkynyt, koska ”silmiä tahtoi huikaista”. Niin paljon hohtivat kultaa ja hopeaa kaikki paikat kirkoissa.

Kremlissä olevat rakennukset ja kirkot olivat haastavia myös meille, ei siksi, että ne olisivat ”silmiä huikaisseet”, vaan siksi, että kaikkialla restauroitiin. Upeita kirkkomaalauksia näytettiin korvatus paperisilla vedoksilla, sielläkin missä edellisen kerran vieraillessamme oli ollut valmista.

Hienoja puukoristeita ja upeita mes-

Jo mereltä katsottuna Solovetskin luostari tekee kävijöihin lähtemättömän vaikutuksen. Luostarikirkkojen hopeisina välkehtivät kupolit kohottautuvat kohti taivasta. Jyhkeä kivimuuri ympäröi keskiaikaista luostarinnoitusta eli kremlä. Siluetti on tuttu 500 ruplan setelistä.

sinkisiä kattokruunuja lojui pitkin lattioita, osin muovien alla, osin paksun pölykerroksen peittäminä. Kauniit tammiparketit olivat pääosin suojaamatta keskellä rakennustyömaata. Kulkijoiden turvallisuudesta ja arvaten myös restauroijien, oli huolehdittu huonosti, matkaaja sai kulkea missä tahtoi.

Solovetskissa oli Ervastin käynnin aikaan omia asukkaita viidensadan ja tuhannen välillä. Suosittu käyntikohde kun oli, vierailijoita riitti ”kahdenvertainen määrä”. Ervasti toteaa, että ”väkeä vilisi tänä päivänä kartanot, käytävät ja kirkot aivan täynnä niin kuin parhaimmilla markkinoilla”.

Jokainen luostarin vierailija sai aikoihin ruokailla luostarin yhteisessä pöydässä kolmen vuorokauden ajan. Jos sinne ei halunnut mennä, piti tyytymän ”gostinnit-san” eli majatalon tarjontaan. Siellä taas ”ei voinut tilata mitään ravintoaineita paitsi kiehuvalle vedelle täytetyitä samovaareja teetä varten. Eväät piti siis itse kullakin olla muassa.”

Oli Solovetskillä Ervastinkin aikaan jo myymälä, muurin sisäpuolella pääportin vieressä. Sieltä sai ostaa 15–20 kopeekkaa maksavan rihman valkeita rinkeleitä, sellaisia, joita karjalaiset kaupittelivat Suomen markkinoilla. Kauppoja saarella on edelleen, on luostarin oma myymälä, jossa myydään kirjallisuutta, ikoneja, ris-

tejä ja muita pyhiä esineitä ja ainakin yksi sekatavarakauppa, jossa myydään kaikenlaista viinaksista makkaraan.

Solovetski oli ensimmäisen ja toisen käynnin välisenä aikana kovasti kaupallistunut, saarelle oli ilmestynyt ravintoloita ja kahviloita. Nyt ei enää varattu majoitusta tietyille kelloyömaille määrättyä ateriaa, vaan itselle sopivana ajankohtana istahdettiin mieluisaan pöytään ja valittiin haluttu ateria ruokalistalta. Ruokatarjonta oli varsin korkeatasoista.

Kaupallistuminen tai maallistuminen, miksi sitä nyt kutsuisin, minua ehkä hieinan häiritsi. Toki oli mukava istahtaa halutessaan aterioimaan, sehän antoi vapautta aikatauluihin. Mutta silmäni kyllä pisti, kun luostarin alueella naiset kulkivat ilman hametta ja pään peittävää huivia. Ja helle kun oli, oli vaatetus osin niukkaa. Markkinatkin sattuivat samaan ajankohtaan, laulajia, tanssijoita ja kaiken tavarankäppäilyä oli eräs puistoalue täynnä.

Solovetski ei päästä minua helpolla. Venäläinen sanonta, jonka mukaan ihmisellä on kaksi elämää, yksi ennen Solovetskissa käyntiä ja toinen sen jälkeen, on niin totta. Olen kuullut muidenkin luostaris kävijöiden niin todenneen. Ensimmäisestä käynnistäni saarella on nyt kulunut seitsemän vuotta, toisesta vuosi eikä ku-

lu päivääkään, etten mieltäisi Solovetskiä. Haluaisin ymmärtää syvemmin luostarin hyvyttä, sitä mikä on aina vetänyt pyhissä kävijöitä puoleensa.

Isoäitini **Anna Kaukoniemi**, omaa sukuaan **Dorofejeff**, oli nuorena tyttönä haaveillut käynnistä luostarissa 1900-luvun alkupuolella, mutta ”se meni höpinäksi”. Isoisäni **Iivo Kaukoniemi**, joka oli alkuperäiseltä nimeltään **Ivan Mitrofanoff**, kävi luostarin laiturissa ja näki pyhän portin kesäkuussa 1916. Hän oli matkalla 1. maailmansotaan, tsaarinnan alamainen kun oli.

Eeva-Kaisa Linna

Teksti

Tapani Kaukoniemi

Kuvat

LÄHTEET:

- Ikävä omia maita. Vivi Vuoristo. 1983*
Matkalla Venäjän Karjalassa kesällä 1879. A. V. Ervasti. 2005
Matkat 1828-1844. Elias Lönnrot. 1981
Solovetskin luostari. Venäjän historian peili. Raija-Liisa Pöllä. 1994
Solovetskin saaret, Spaso-Preobrazhenski Solovetski stavropigialny munkkiluostari. 2010
Viena vieköön. Matka kalevalaiseen luontoon ja kulttuuriin. Harri Vasander et al. 2017

Kulttuurinen omiminen, mitä ihmettä?

Mitä tämä julkisiin keskusteluihin noussut ilmiö on ja liittyykö se karjalaisiin?

Viime aikoina suomalaisiin keskusteluihin on noussut jopa hieman muotitermin omaisesti niin sanottu kulttuurinen appropriaatio eli omiminen. Käsitteen yhteydessä esiin nostetut ongelmakohdat saattavat tuntua monesta hieman kaukaisilta – on puhuttu muun muassa intiaanipäähineiden tai saamelaispuvun käytöstä ja siitä, saako valkoihoinen kirjailija kirjoittaa ”rodullistettujen” ihmisten kokemuksista.

Kulttuurisen omimisen käsitteellä on juurensa erityisesti yhdysvaltalaisissa keskusteluissa, joissa on jo pitkään pohdittu esimerkiksi tummailhoisten ja alkuperäiskansojen asemaa suhteessa vallitsevaan valtakulttuuriin.

Yleisesti kulttuurisella omimisella (joskus myös ”varastamisella” tai ”hyväksikäytöllä”) tarkoitetaan tilannetta, jossa jonkin kulttuurin symboleita, luomuksia, rituaaleja tai muita vastaavia elementtejä käytetään joidenkuiden toisesta kulttuurista tulevien toimesta.

Omimiskeskustelut kiinnittyvät monesti tilanteisiin, joissa kulttuurin ulkopuoliset hyötyvät omitusta luomuksesta taloudellisesti. Käsitettä käyttävät kriittisessä mielessä usein ne, jotka haluavat tuoda esille vähemmistöjen asemaa, ja sen avulla pyritään tuomaan päivänvaloon esimerkiksi toiseuden, alistamisen ja erilaisuuden kysymyksiä.

Tutkimuksessa käsitettä on käytetty muun muassa kolonialismiin liittyvissä asetelmissa, ja käsite onkin usein sellaisen tutkimussuuntausten suosiossa, jotka ajavat jotakin emansipatorista eli vapauttamiseen pyrkivää agendaä kuten alkuperäiskansojen, naisten tai vähemmistöjen asiaa.

Yleisesti on ajateltu, että Suomi on valtio, jota esimerkiksi kolonialismin perintö ja tätä myöden alkuperäiskansojen tai muiden vähemmistöjen riisto ei koske. Varsin

naisia siirtomaita Suomella ei tunnetusti ole ollut, mutta tutkimuksessa on alettu viimeisen kymmenen vuoden aikana huomioida myös taka-alalle jääneitä, tiettyihin vähemmistöihin ja maantieteellisiin alueisiin Suomen historian aikana kohdistettuja ”kolonialistisia katseita”.

Esimerkiksi saamelaiskulttuurin tutkijat, poliitikot ja aktivistit ovat osoittaneet monenlaisia hyväksikäytön ja alistamisen mekanismeja, joiden kautta saamelaisalue ja saamelaiset ovat jääneet altavastaajan puolelle.

Aivan viimeisimpinä vuosina myös perinteentutkijat ovat alkaneet tarkastella valta-asetelmia, joista iso osa suomalaisen kansanperinteen rakennelmasta kumpuaa: Helsingin yliopiston ”Omistajuus, kieli, kulttuuriperintö – kansanrunousideologiat Suomen, Karjalan tasavallan ja Viron alueilla” -tutkimusprojektissamme tarkastelemme yli valtioiden rajojen leviävää perinteen ideologista käyttöä ja sitä, miltä erilaiset valtasuhteet näyttävät näillä alueilla.

Karjala - menneisyyden alkukoti-idylli. Voisiko kulttuurisen omimisen käsitettä soveltaa Suomen ja Karjalan suhteisiin? Jos ajatellaan alueiden välisiä historiallisia dynamiikkoja valtasuhteiden kannalta, katseet suuntautuvat 1800-luvun perinteenkeruu- ja karelianismi-innostuksiin, jotka maalailivat Karjalasta kuvaa suomalaisuuden alkukotina ja ”primitiivisenä”, pysähtyneenä idyllinä. Tämä alkukoti-Karjala löydettiin sekä rajan takaa Venäjältä että Suomen puolelta.

Esimerkiksi **Elias Lönnrotin** kalevalamittaisten runojen keruumatkat suuntautuivat sekä Viaan että Etelä- ja Pohjois-Karjalaan. Kalevalamittaisten runojen suhteen kerääjien katseet olivat kiinnittyneet ensisijaisesti menneisyyteen: kerääjät

hakivat muinaisuuden suomalaisuutta ja sen ilmentyminä pidettyjä runoja.

Tästä seurasi Karjalan alueen ja ihmisten eräänlainen vieraannutus nykyisyydestä: kiinnostuksen kohteena ei ollut 1800-luvullakaan karjalainen nykyisyys, vaan nimenomaan menneisyys. Valtasuhteiden kannalta tämä näyttää ongelmallisessa valossa: Suomen eliittiin lukeutuvat fennomaanimieliset herrasmiehet lähtivät Karjalaan hakemaan Suomen ”muinaista historiaa”, kansanrunoja ja pysähtyneitä maisemaidyllejä, joiden ajateltiin ilmentävän yhtenäisen kansan henkeä, sielua ja menneisyyttä.

Karjalan alueen paikalliset kulttuurit palvelivat tässä tehtävässä hyvin upeine kalevalamittaisine runolaulukulttuureineen, mutta samaan aikaan sen hetken karjalaisuus ja karjalaiset jäivät edustamansa muinaisuuden varjoon.

Kaikkein tunnetuin 1800-luvun suomalais-karjalaisen kanssakäymisen lopputulos on tietenkin *Kalevala*, joka omalta osaltaan siivitti Suomen aluetta kohti itsenäisyyttä ja joka osallistui vankasti esimerkiksi suomalaisen kirjakielen luomiseen. Yksi Lönnrotin merkittävimmistä tavoitteista *Kalevalan* julkaisemisen myötä oli saada hänen omien sanojensa mukaisesti ”voittoa ja etua suomen kielelle”.

Lönnrotin vaikutus suomen yleiskielistämiseen olikin erittäin suuri, mutta samalla taustalle jäi karjalaisten kannalta merkittävä ominaisuus: *Kalevalan* taustalla elänyt

AILA-LIISA LAURILA

Saamelaisten edustajina nämä venäläiset naiset osallistuivat suomalaisugrilaisten kansojen maailmankongressiin Lahdessa vuonna 2016.

Tutkimus

- ▶ **Tutkimushanke:** Omistajuus, kieli, kulttuuriperintö - kansanrunous-ideologiat Suomen, Karjalan tasavallan ja Viron alueilla.
- ▶ **Tutkimuspaikka:** Helsingin yliopisto, Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos.
- ▶ **Tavoite:** Hankkeessa tuodaan näkyviksi ristiriitaiset valta-asetelmat, jotka ovat sävyttäneet kalevalamittaisen runon vastaanottoa ja käyttöä Suomessa, Karjalan tasavallassa ja Virossa.
- ▶ **Menetelmä:** Viidessä empiriseen aineistoon pohjautuvassa osahankkeessa nostetaan esiin ne historialliset ja nykyisyydessä jatkuvat prosessit, joissa kansanrunoutta käytetään poliittisesti tarkoituksenmukaisen appropriaation eli omimisen välineenä.

runolaulukulttuurihan ei varsinaisesti ollut suomenkielistä, vaan pääosin karjalankielisellä alueella käytettyä runokieltä. Runokieli peilasi karjalankielistä todellisuutta ja sanastoa, mutta oli aivan omanlaisensa kommunikaation muoto.

Osana *Kalevalaa* tämä karjalainen todellisuus päätyi kuitenkin aivan uudelleen yhteyteen: Lönnrot kirjoitti runot muistiin suomea mukailevaan tyyliin ja saattoi ne osaksi maailmankirjallisuutta. Suomen kieli ja kulttuuri hyötyivät tästä prosessista runsaasti, karjalankielisyys ei niinkään. Ja, kuten tiedetään, karjalan kieli ei sittemminkään ole historian saatossa ollut kovin suuressa nosteessa, mikä yhä edelleen näkyy sen uhatussa asemassa.

Kalevalan taustalta voidaan siis myös osoittaa ongelmallisia juonteita, joita voisi kutsua kulttuuriseksi omimiseksi. Oliko suomalaisella eliitillä oikeutta tulla Karjalan alueelle ”hakemaan” kalevalamittaisia runoja kansallismieliseen käyttöön? Hyötyivätkö karjalaiset tästä itse mitenkään? Nämä ovat kysymyksiä, joihin ei tietenkään ole yksiselitteisiä vastauksia, mutta on hyvä pohtia niitä.

Kulttuurisen omimisen käsitteen ongelmista. Vaikka kulttuurisen omimisen käsitteen avulla voidaan tarkastella epätasapainoisia valtasuhteita ja erityisesti tuoda niitä julkiseen keskusteluun, ei käsite ole ongelmaton. Sitä on kritisoitu laajasti erityisesti akateemisessa tutkimuksessa, ja useimmat

kriitikot ovat kiinnittäneet huomiota sen sisältämään lähtökohtaiseen kulttuuria essentialisoivaan näkökulmaan.

Kulttuuriessentialismi tarkoittaa kulttuurin ymmärtämistä jonakin selvärajaisena kokonaisuutena, jonka voisi ”omistaa”, ”varastaa” tai jonka palasia voisi ikään kuin siirtää sellaisenaan toisaalle. Tämä taas sotii nykyisen kulttuurintutkimuksen näkemyksiä vastaan: useimmat tutkijat ymmärtävät kulttuurit liikkuvina, alati muuntuvina ja rajoista piittaamattomina ilmiöinä, joiden sisäiseen olemukseen kuuluu kaikenlainen lainaaminen ja viittaaminen.

Kulttuuriseen omimiseen liittyvä ”omistajuuden” ajatus on myös varsin uusi, ja se palautuu talouspolitiikkaan ja omistajuutta korostavaan kapitalistiseen yhteiskuntajärjestykseen. Omistajuuden ajatus johtaa helposti rahaan liittyviin kysymyksiin, ja, kuten sanottu, kulttuurinen omiminen nostetaan usein esille silloin, kun joku ulkopuolinen on hyötymässä jostakin kulttuurisesta ilmiöstä rahallisesti.

Ongelmaksi kuitenkin muodostuu se, voidaanko aineettomille ja hankalasti määriteltäville kulttuurin tuotteille – niin kuin nyt vaikkapa kalevalamittaiselle runolaululle – määrittää omistajaa? Useissa tapauksissa tällainen omistajan metsästäminen johtaa nopeasti suohon tai ainakin hankaliin vesiin kahlaamaan: kansanperinnettä pidetään nimenomaan yhteisöllisenä ja jaettuna.

Yhtenä kulttuurisen omimisen käsitte-

seen liittyvänä ongelmana on pidetty myös alkuperäiskansojen tai muiden vähemmistöjen eräänlaista fetisointia: samalla, kun vähemmistöjä ihailaan ja pidetään ”alkuperäisinä” ja ”puhtaina”, ne myös vieraannutetaan nykypäivästä ja modernista yhteiskunnasta. Tämä saattaa pahimmillaan johtaa vähemmistöjen entisestään kasvavaan marginalisoitumiseen.

Lopuksi: onko *Kalevala* karjalaisten? Kysymys siitä, kenen vaikkapa *Kalevala* tai kalevalamittainen runous on, on edellä esitettyä vasten hieman harhaanjohtava: parempi olisi kysyä, kuka pitää sitä omanaan ja miksi ja millaisia vasta-argumentteja esitetään. Tällöin päästään sille loputtomien kulttuuria koskevien neuvottelujen kentälle, jossa ihmiset rakentavat identiteettejään ja jonnekin kuulumisen kokemuksia.

On siis tärkeää kuunnella esimerkiksi niitä ääniä Karjalan tasavallan puolella, jotka puhuvat kalevalamittaisten runojen ”varašuksesta” ja *Kalevalan* asemasta erityisesti karjalais-suomalaisena eepoksesta. Tällainen karjalaisuuden esilletuonti juontaa juurensa toki myös neuvostososialismiin: sen ideologisessa ilmapiirissä pyrittiin nostamaan karjalaisten kansallista itsetuntoa 1930-luvulta alkaen. Nämä äänet laventavat kuitenkin välillä hieman yksioikoista keskustelua suomalaisesta kulttuurista.

HEIDI HAAPOJA-MÄKELÄ

Malviaisen kylä jäi taakse, kun tuli kiire lähteä Suomeen

Hyvästi kurja Karjala, sanoi 18-vuotias Vasili Feodoroff, kun saapui Suomeen talvella 1922. Hänestä tuli kyläkauppias Nummelle, joka on nykyään Lohjaa. Toukokuussa 1977 hän kertoi elämästään tyttärelleen Maarit Heikkiselle. Tytär nauhoitti tarinat ja kertoo niistä vielä nykyäänkin halukkaille.

Vasili Feodoroffin (1902–1981) kotikylä oli Pistojärven Malviainen. Vuoden 1905 kyläluettelon mukaan Malviaisissa oli seitsemän taloa ja 59 asukasta. Kylä sijaitsi Malviaisenjärveen pistävällä niemellä. Pistojärven kirkolle oli matkaa 15 kilometriä, Ohtan kylään kahdeksan ja Hirvisalmen kylään kolme kilometriä.

Jo Vasilin isoisä **Tero Feodoroff** asui niemellä, joka oli kokonaan saman suvun hallussa. Tero kulki laukkukaupoilla Raahan seudulla Suomessa. Hänellä oli kolme poikaa, joista yksi meni kotivävyksi naapurikylään Ohtaan ja muut kaksi jäivät jakamaan kotitaloa. Molemmilla oli omat navetat ja tallit, mutta asuinrakennus oli yhteinen.

Toinen näistä Malviaiseen asettuneista veljeksistä oli Vasili Feodoroffin isä **Petrov Feodoroff**. Hänestä on käytetty myös nimiä **Pjotr** ja **Petter Heikkinen**. Hän oli käynyt koulua Suomen puolella Kuusamossa ja ollut jo 13-vuotiaasta asti kauppa-apulaisena sisarensa miehen kaupassa Puolangalla ja Taivalkoskella. Venäjän armeijan käytyään hän palasi Puolangalle aikomuksenaan perustaa sinne oma kauppa.

Petrov Feodoroff löysi Puolangalta myös mieluisan puolison, **Tiina Kemppaisen**. Kun häät oli juhlittu, Petrov päättikin napata nuorikon mukaansa ja muuttaa takaisin syn-

nyinseuduille, Vienan Karjalan Malviaiseen. Suomen puolella hän oli ehtinyt suorittaa myös kiertokoulunopettajan tutkinnon Sor-tavalan seminaarissa. Niinpä häneltä sujui- vat mainiosti niin karjalan, suomen kuin venäjänkin kielet.

Talossaan Pertov alkoi pitää majataloa. Siellä kävi vieraita kaukaakin Venäjältä matkoil- laan Suomeen, joka oli vielä siihen aikaan osa Venäjää. Feodoroffin talo sijaitsi korkeal- la harjulla. Etäämpää näytti kuin ikkunat olisivat olleet tavallista ylempänä. Samassa yhteydessä sijaitsi karjasuoja. Karjatiloi- sa oli hevosia, lehmiä ja lampaita, mutta ei kanoja eikä porsaita. Sikoja vierastettiin uskonnollisista syistä.

Tampereen Kalevalaiset naiset järjestivät viime Kalevalan päivän aikaan naisia voimaannuttavan tapahtuman valokuvaamo Luovan valokuvaajan Irina Kolomijetsin kanssa. Perinnepäivänä kuvattiin naisia kansallispuvuissa ja joukossa oli myös Maarit Heikkinen vienankarjalaisessa asussaan.

Maarit Heikkinen ehti
tallentaa vanhemmiltaan
tietoa ja tarinoita
elämästä Pohjois-Vienassa
yli sata vuotta sitten.

Maarit Heikkinen näkee omissa kasvoissaan mummonsa pirteitä.

Pirtissä oli viisi ikkunaa, kooltaan 3 x 2 metriä ja tuvassa oli naisten puoli ja miesten puoli. Miesten puoli oli suurempi kuin naisten puoli ja miesten puoleen kuului myös ikoninurkkaus, suuri tsuppu, jossa oli Jumalanäidin eli Marian kuva ja sen päällä käspaikka.

Kun vieras saapui taloon, hän pesi ensin kätensä ovenpielessä, kumarsi itäpuolella olevaan ikoninurkkaan päin ja vasta sitten tervehti talonväkeä.

Pirtin hallitseva elementti oli valtavan iso uuni, joka oli muurattu savesta ja kivistä, koska sementtiä ei tuohon aikaan ollut. Muuraussaven hakeminen kuului nuorten tyttöjen töihin. He noutivat sitä veneellä tietystä savisesta paikasta soutaen edestakaisin moneen kertaan. Kun uuni oli valmis, sen pankolla nukkuivat erityisesti vanhat ihmiset.

Pirtin lattian alla oli karsina eli kellari, jossa säilytettiin ruokaa. Erityisesti sienet ja puolukat olivat perunoiden ja nauriiden lisäksi tavallista kellariin säilöttyä ruokaa. Lyhytaikaisesti siellä saattoi säilyttää myös järvestä saalistettua kalaa ja metsästä pyydettyä riistaa. Esimerkiksi mustikat säilöttiin kuivaamalla.

Maidosta tehtiin usein voita ja hapanmaidotuotteita. Maidosta ja perunasta haudutettiin ruokaa uunissa. Uunissa paistettiin myös kala-, lintu- tai nauriskukkoja. Koska kanoja ei ollut, syötiin sorsanmunia. Malviaisenjärvestä ja muista lähialueen järvistä pyydettiin isolla nuotalla muikkua, siikkaa ja lohta. Työhön osallistui usein koko kylä ja saalis jaettiin.

Kalevalaisten naisten toiminnassa aktiivisesti mukana oleva Maarit Heikkinen piti keivään korvalla alustustilaisuuden, jossa kertoi omasta vianalaisuudestaan ja tarjoili karjalaisia herkuja tsäjyn kera.

Sortavalan seminaarin oppeja Petrov Feodoroff sovelsi pitämällä kotonaan koulua oman kylän ja naapurikylien Ohtan ja Hirvisalmen lapsille. Neuvoja hän sai työhönsä Wienan Karjalaisten Liitolta Suomesta. Oppilaita oli noin 40. Pistojärven keskustassa oli koulu, mutta se oli venäjänkielinen eikä siellä saanut puhua omaa karjalan kieltä edes välitunnilla. Feodoroffin koulussa opittiin suomen kieltä ja laskentaa.

Petrov Feodoroff oli luonteeltaan kovin ankara, äkkipikainen ja sotilaallinen. Hän oli käynyt Venäjän armeijassa paitsi oman viisivuotisen jaksonsa, myös veljensä puolesta toiset viisi vuotta. Hän opetti omia poikiaankin marssimaan kylän raitilla joka sunnuntai. Sen jälkeen olivat vuorossa kyykyhyppelyharjoitukset kotona pirtissä.

Talosta oli lyhyt matka Malviaisenjärven rantaan ja sen sokerimaiselle sannalle. Hietikko oli puolisen kilometriä pitkä ja kymmenisen metriä leveä. Lapsena Vasili ja hänen sisaruksensa **Anni, Jaakko, Mikko** ja **Santeri** sekä isän veljenpoika **Yrjö** leikkivät rannalla. Ranta oli niin matala, että lähistöllä olleisiin neljään pieneen saareen saattoi mennä kahlaamalla.

Aikuiset tekivät töitään muun muassa viljapelloilla. Kylässä viljeltiin esimerkiksi ohraa ja ruista. Ruisjauhoja tuotiin lisäksi Venäjältä. Rukiin viljeleminen oli aika vaikeaa Malviaisen kylässä. Paremin menestyivät nauriit ja perunat. Talon työt olivat erittäin raskaita ja niitä tehtiin kesäisin aamusta iltaan.

Vasilin Tiina-äiti oli taitava talousihmi-

Maarit Heikkisen aarteita ovat perheen vanhat valokuvat. Elossa ovat enää Maarit ja hänen sisarensa Marja-Liisa Uitto. Vanhemmat ja veli ovat siirtyneet tuonilmaisiiin.

Maarit Heikkisen vanhemmat avioituivat Turussa vuona 1937.

nen ja kätevä käsistään. Häneltä onnistui koston ja sarafaanien ompeleminen ja laskosten taittelu kauniisti selkäpuolelle. Ompelukoneita ei ollut vaan kaikki ommeltiin neulalla ja langalla käsin. Miehillä tehtiin kesähousuja Venäjältä tuodun viljan säikeistä, jotka olivat kestävästä kankaasta valmistettuja. Myös Suomesta tuotiin rai-dallista palttinaa.

Naisten muoti säilyi aina perinteisenä, mutta miehet saivat asuihinsa vaikutteita laukkukauppamatkoillaan Suomessa. He hankkivat paitoja, pukuja ja nahkasaappaita Suomesta.

Petrov Feodoroff kuoli vuonna 1914 ja pian sen jälkeen alkoivat ajat muuttua rajusti.

Kun Vasili Feodoroff saapui Suomeen talvella 1922, oli Malviainen jäänyt ikiajoiksi taakse. Taskussa miehellä oli tullessaan vain äidin rintaneula. Vasili päätyi kauppiaksi Nummelle. Paikan valintaan vaikutti se, että suku oli tehnyt laukkukauppaa jo aiemmin juuri Etelä-Suomessa.

Lisäksi hän halusi asettua kalaisten vesien äärelle, jotta voisi jatkaa kotoa tuttuja tapoja. Myös metsästäminen jatkui uusilla asuinsijoilla.

Sukunimi Feodoroff vaihtui Heikkiseksi 1930-luvun alkuvuosina. Ensimmäinen vaimo oli suomalainen, mutta kuoli keuhkotautiin. Toisen vaimonsa **Martta Leontjeffin** eli **Rinteen** hän löysi Laitilasta. Martta oli aloittanut opinnot sairaanhoitajaksi, mutta jätti ne ja ryhtyi kauppianrouvaksi.

Leskimiehelle haluttiin etsiä karjalaisen kesken uusi puoliso samasta heimosta ja uskonnosta. Vasili halusi ortodoksivai-

mon, mutta yhdessä he vaihtoivat uskonnon luterilaisuuteen vuonna 1939 sulautuakseen muuhun väestöön. Pari oli vihitty avioliittoon pari vuotta aiemmin, vuonna 1937 Turun ortodoksisessa kirkossa. He saivat kolme lasta, **Marja-Liisan**, **Hannun** ja Maaritin.

Myös Maarit Heikkisen äiti on syntynyt Vienan Karjalasta. Hänen lapsuuskotinsa oli Uhtuan Röhössä. Hän tuli vanhempiensa mukana Suomeen jo 8-vuotiaana eikä koskaan muistanut niin paljon vanhoja asioita kuin miehensä. Puolisot eivät tunteet toisiaan vielä Vienassa. Kunnollisia tieyhteyksiä ei melko lähelläkään sijaitsevien kylien välillä Vienassa ollut. Matkaa piti taittaa vesitse tai metsäpolkuja pitkin.

Martta-äidin pakomatkaan liittyy järkyttävä tarina. Tyttö oli nukkunut reessä jauhosäkkien päällä, mutta pudonnut kyydistä. Kun asia oli huomattu, reki oli käännetty takaisin ja noudettu tyttö hangesta.

Martta oli aikansa sufragetti eli feministi. Hän muun muassa hankki itselleen hiihtohaalarin, mutta siitä piti luopua, koska Vasili ei siitä pitänyt. Martta kuoli vuonna 1986, viisi vuotta myöhemmin kuin miehensä.

Parilla oli tuliset luonteet ja heillä oli kotona räiskyviä riitoja. Niiden aikana Maarit soitti kamarissa pianoa aina sitä kovempaa, mitä rajumpi riita oli. Vanhemmat eivät tätä säestämistä huomanneet lainkaan! Pari leppyikin nopeasti ja Maaritin arvion mukaan siinä saattoi taustamusiikilla olla oma osuutensa.

Heikkisen tyttärelle haluttiin hyvä koulutus. Maaritista tuli englannin kielen mais-

teri ja sisaresta suomen kielen maisteri. Äiti tosin epäili, että voiko lapsia kouluttaa Tampereella, kun siellä oli 1960-luvulla vielä yhteiskunnallinen korkeakoulu eikä oikeaa yliopistoa. Opinahjon nimi muuttui sittemmin.

Maarit asuu edelleen Tampereella. Vieraissa korttelissa kohoavat Pyhän Aleksanteri Nevskin ja Pyhän Nikolaoksen kirkon sipulikupolit ja kultaisina kiiltelevät ristit.

– Tulin Tampereelle vuonna 1970 ja aloin käydä ortodoksisessa kirkossa vuonna 1973. Liityin kirkkoon kuitenkin vasta vuonna 1980, koska halusin opetella ensin tavat ja perinteen, vaikka pitkää historiaa onkin mahdoton oppia täydellisesti. Löysin identiteettini Tampereella. Kaikki tuntui lokahtavan kohdalleen.

Maarit paneutui perheen ja suvun viennankarjalaiseen historiaan haastattelemalla etenkin isäänsä 1970-luvulla, mutta häntä kiinnostavat muutkin maailman kulttuurit.

Hämäläisessä ympäristössä Maarit Heikkinen on tuntenut itsensä muita vilkkaammaksi, rohkeammin toisiin kontaktia ottavaksi ja värikkäämmän pukeutuvaksi kuin muut.

AILA-LIISA LAURILA

Lähteet:

Isänsä Vasili Heikkisen haastatteluun perustuva Maarit Heikkisen juttu Karjalan Heimossa 1–2 vuonna 2001. Maarit Heikkisen alustus Kalevalaisen naisten tilaisuudessa Tampereella 6.3.2019 ja haastattelu.

Suvannon kylän rantamaisemaa kuvattuna kesällä 1941. Talot ovat hajallaan kuin ripoteltuna rantatörmään.

POHJOIS-VIENA

Vaaramaisemat kaunistivat Pistojärven kyliä

Entinen Pistojärven kunta kuului Uhtuan piiriin ja siellä oli vielä 1930-luvulla kaksi kyläkeskusta, Pisto ja Suvanto. Erilaisia kylätaajamia tai kylien osia oli yli 30. Läntisin kylä oli Tiiro, joka oli noin neljän kilometrin päässä Suomen rajasta.

Tiiro on helppo vielä nykyäänkin paikantaa vaikkapa Google-mapsin kartoista. Alue löytyy Kuusamon korkeudelta, Korttesalmen ja Suoperän rajanylityspaikan eteläpuolelta. Tiiron kohdalla Suomen itäraja

tekee äkkinäisen käännöksen länteen. Jos raja ei tekisi niin jyrkkää mutkaa länteen, Tiiro kuuluisi Suomeen. Näin se on myös lännempänä kuin osa Kuusamon itäisimmistä osista.

Tiiro sijaitsi Suuren Pirttijärven, Pie-

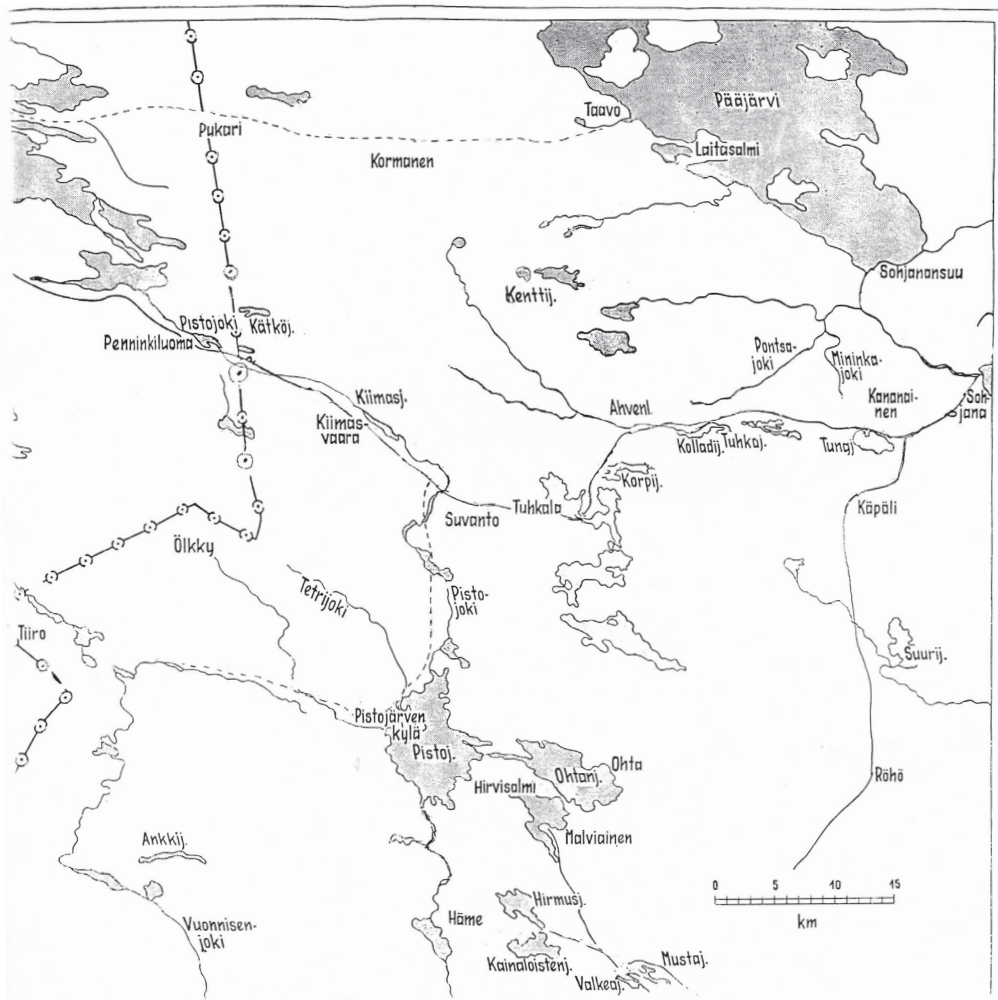
nen Pirttijärven ja Kotijärven kainalossa. Kun seutuja katsoo satelliittikuvasta, järvet löytyvät helposti, mutta minkäänlaista asutusta ei kuvissa näy. Lähistöllä näyttää kulkevan jonkinlaisia olemattomia tieväyliä, mutta näkyvämpää tietä on vasta Suuren Pirttijärven pohjoispuolella, sen ja Ketojärven välimaastossa. Siellä näyttää olevan peräti tieverkostoa ja laaja, aika lailla paljaaksi hakattu metsäalue.

Pieni Pirttijärvi on siitä hauska, että se näyttää jokseenkin sydämenmuotoiselta. Siihen tulevat ja siitä lähtevät joet ovat kuin verisuonia. Suurta ja Pientä Pirttijärveä yhdistää Reka Voynitsa eli Vuonnisenjoki. Joki laskee Ylä-Kuittijärveen etelämpänä, Vuonnisen kylän liepeillä.

SA-KUVA

SA-Kuva

Entisinä aikoina Tiiro oli pienehkö erämaakylä, joka sijaitsi korkealla vaaran laella. Tiiro tai Koljola, kuten sitä myös nimettiin, oli naapureihinsa verrattuna kookas kylä. Siellä oli toistakymmentä taloa ja 1900-luvun alussa asukkaita reippaasti yli sata.

Tiiro oli porokylä, jossa oli tuhansia poroja 1900-luvun alussa. Ylpeässä asuivat pororikkaat ja Alapeässä näitä köyhemmät. Tiirilaiset joutuivat jatkuviin pororiitoihin kuusamolaisten kanssa, kun eläimet vaelsivat yli rajan. **J. Juhani Korttesalmen** väitöskirjasta *Pohjois-Vienan poronhoito* (1996) voi lukea tarkan kuvauksen poronhoidosta. Teosta on myytävänä verkkoanttikvariaateissa.

Korkealta laelta näkyi tietenkin kauas, Suomen puolelta muun muassa Kuusamon Närängänvaara ja jopa Iivaara, jonka korkeus on pyöreästi 470 metriä.

Kirjailija **Ilmari Kianto** kävi Tiirrosassa kevättalvella 1910. Hän tapasi lähinnä vanhoja ukkoja, naisia ja lapsia, koska aikuiset miehet olivat tavaranaajossa Kieretissä. Häntä ennen Pistojärven kylissä vierailivat valokuvaaja **I. K. Inha** vuonna

SA-KUVA

Suvannon kylässä 4.7.1941 kuvattu 16-vuotias karjalaispoika.

1894 ja **Elias Lönnrot** vuonna 1836. Runoja heille lauloivat **Lonkan Martiska** ja tämän poika **Teppana**.

Inhalla ei monien harmiksi ollut kuvauskalustoa mukanaan Tiirrosassa. Lönnrotin

liikkeistään tiedot ovat hieman epävarmoja. Runokerääjän tiedetään varmuudella liikkuneen Uhtuan suunnalta tullessaan Ohtan kylässä eli Ohassa, Pistossa, Suvannossa, Makarielassa, Iljalassa ja Tuhkalassa.

Tiiron kylässä käytiin heimosotien viimeiset taistelut helmikuussa 1922. Kuusi päivää kestäneessä taistelussa kaatui satoja venäläisiä järven jäälle. Vienan Rykmentin sotilaat vetäytyivät Suomeen 20. helmikuuta. Sotilaiden suojaamana Suomeen pakeni noin 11 000 itäkarjalaista. Evakuointia johti **Mikittälän Aleks**i.

Jatkosodan aikaan vuonna 1941 alueella sodittiin taas, kun ryhmä J:n Polkupyöräkomppania Koskivirta yritti vallata Tiiron. JR 53:een kuuluneet suomalaisjoukot miehittivät Suvannon kylän. Suvantolaisia siirtyi Suomeen töihin, kouluun tai muuten vain sukulaisten luokse. Jatkosodan päättyessä lisää suvantolaisia pakeni Suomeen ja heidät sijoitettiin aluksi Alapitkän leirille.

Tiiron lähimpiä kyliä olivat Lehtovaara, Hämevaara ja Ölkky. Niitä idempänä sijaitsivat Suvannon piiriin kuuluvat 22 ky-

**Pistojärven
Kiimasvaaran
asukkaita
nuotanvedossa.**

lää, mm. Akkala, Katoslampi, Kiimasvaara, Korpijärvi, Kutunen, Limaniemi, Makariela, Tuhkala ja Ahonvaara. Pistojärven alueeseen kuuluivat Tiiron lisäksi Kantonniemi, Lapinlaksi, Malviainen, Hirvisalmi, Ohta ja Häme pienine lähitaajamineen.

Itse Pistojärvi on noin 20 kilometriä pitkä ja kolme kilometriä leveä, oikeastaan laajentuma Pistojoen vesistössä. Joki oli aikoinaan kuuluisa helmisimpukoistaan. Pistojärven kunta kuului menneinä aikoina hallinnollisesti Vienan läänin Kemin kihlakuntaan. Pistojärven läntisellä rannalla sijaitsivat kunnantalo, koulu, kirkko ja pappila.

Vuoden 1907 väestölaskennan mukaan Pistojärven kunnassa oli 1 318 asukasta, jotka olivat kaikki karjalaisia. Poroja oli lähes kaksinkertainen määrä eli noin 3 000. Helmikuussa 1921 elintarvikkeiden avustajakelun piirissä oli 1 189 asukasta. Kunnan viimeisenä esimiehenä toimi suvantoalaisen Kankaan talon isäntä, vuonna 1878 syntynyt kauppias **Teodor Rohkimainen**. Viimeisenä kunnansihteerinä oli kuusamolaisyyntyinen **Jussi Wedman**.

Suvannon kylä sijaitsi niin ikään Pistojoen laajentuman eli Suvannonjärven ja Ukon eli Ukonjärven välissä. Rantatörmä laskeutui kauniisti kaartaen kohti vesirajaa. Talot olivat hieman epätavallisesti hajallaan rantamaisemassa ja esimerkiksi Rohkimaisten Kankaan talo oli jo tuolloin vuorattu laudoilla ja punamullattu.

Tutkija **Matti Pöllän** mukaan Suvanto on ollut asuttu ainakin vuodesta 1756 al-

kaen. Joukossa oli Suomesta muuttaneita. Lähistön pienessä Makarielan kylässä asui vanhauskoisia ortodokseja. Muutoin pistojärveläiset eivät olleet kovin hartaita kirkossa kävijöitä.

Suvantolaiset liikkuiivat sen sijaan ahkerasti laukkukaupoilla Pohjois-Suomessa, mutta myös Ruotsissa, Norjassa, Ahvenanmaalla ja Keski-Euroopassa. Laukkukauppaan liittyi laajaa turkisten ja riistaeläinten välitystä. Turkikset myytiin Sungun markkinoilla suoraan pietarilaisille kauppahuoneille. Viljaa ja suolaa kuljetettiin muun muassa Kieretistä.

Suvannon Mikittälässä asui ennen heimosotia muun muassa **Iikka Rotosen** eli Iikka-Ukon suurperhe. Iikka oli syntynyt noin vuonna 1840 Mikittälässä, Elias Lönnrotin matkakertomuksessaan Roton rikkaaksi mainitseman **Mikittä Rotosen** poikana. Iikka-ukko oli komea ja kielitaitoinen mies, joka kävi laajaa kauppaa. Hänen tiedetään käyneen jopa Islannin Reykjavikissa.

Iikalla ja hänen vaimollaan **Marilla** oli yhdeksän lasta. Mari oli syntyisin Kiestingin Kiisjoen kylästä ja oli luultavasti **Arhippaisia**. Mari kuoli Suvannossa 1920-luvun lopulla ja Iikka vuonna 1933. Heidän **Maria**-tyttärensä siirtyi Kuusamoon, mutta palasi takaisin Suvantoon keväällä 1922 nuorimman tyttärensä **Olgan** kanssa. Tyttäristä **Nasti** ja **Natalia** jäivät Suomeen. Heidän puolisoitaan olivat **Otto Ranta** (ent. Leontjeff eli Leinonen) ja **Santeri Niemelä** (ent. Kirilov).

Muilla lapsilla oli värikkäitä vaiheita Neuvostoliitossa, muun muassa Siperian-karkotuksia ja epäselviä kohtaloita

1930-luvulla. Näistä voi lukea Pekka Oilingin artikkelista Karjalan Heimon Pistojärven erikoisnumerosta 1–2/2001.

Pistojärven suurimpiin taajamiin kuului vielä Häme, jossa oli vuoden 1905 laskennan mukaan 18 taloa ja 121 asukasta. Tutkimusmatkailija ja kansatieteilijä **A. J. Sjögren** kävi Hämeen kylässä vuonna 1852. Hänelle kerrottiin, että väkeä oli muuttanut alueelle Suomen Hämeestä. Faktat ovat epävarmoja, mutta perimätiedon mukaan yksi uudisasukas tuli jopa Ruotsin Taalainmaalta.

Kortesalmen väitöskirjan mukaan kylä oli alun perin poroton, vaikka sijaitsi jäkäläkankaiden äärellä. Se tunnettiin lähinnä porovarkaistaan. Kylä eli enemmänkin maanviljelyksestä, karjanhoidosta ja laukkukaupasta. Hämeen kylä keräsi vieraita Suuri Pohrottša -pruasnien aikaan.

Pruasnien vakiohjelmaan kuului koskikalastuskisa. Kylän eteläpuolella Pistojoen rantaan oli peräti kuusi koskea perätysten, mutta juhlien kalastuspaikkana oli erityisesti Piiksinkoski kylän pohjoispuolella. Saaliiksi saatiin lohta, siikaa ja haukea, joista leivottiin kalakukkoja ja keitettiin rokkia.

Nykyään kylästä ei ole jäljellä juuri mitään silmin havaittavaa. Kylä sammui jo sotavuosien aikana. Jos kylään pääsee vierailemaan, voi sieltä ehkä löytää joitakin harvoja entisiä asumisen jälkiä.

AILA-LIISA LAURILA

Päälähde: Karjalan Heimon Pistojärven erikoisnumero 1–2/2001.

KIELIKURSU

Kielikylbyy Kižin suarel

Kižin suarel jo tostu kerdua piettih Rahvahanvälizet karjalan kielen da kul'tuuran kursat. Nämmii kursoi Suomes toimii Karjalan liitto järjestäy mollembil puolil rajua jo piäle kahtukymmendy vuottu da joga kerdua kursiloile tulou kui Suomen puolen karjalastu mugai Karjalan čupun rahvastu.

Täl kerdua kieleh opastujua oli vähembi, migu mennyt kerroil – vaiku yksi joukko. Kursuniekkoih niškoi oli järjestetty miel-dykiinnittäi programmu. Kogo nedälin aigah rahvas opastuttih kieleh da tuttavuttih Kižin suaren puuhizen arhitektuuran mustomerkilöih: vahnoih taloloih, kirikkölöih, časounoih sego toizih suaren nähtävyksih, yhtyttih erilazih ruado-pajoih.

Kai karjalan kieleh opastus oli järjestetty muga, ku liygii opastujat voidas tävvelizesti čukelduakseh karjalan kielen opastukseh, karjalazien kul'tuurah, perindölöih da taboih, kävvä taloloin sydämeh da kaččuo kui ennevahnas elettih karjalazet, kui hyö maltettih kazvattua pelvastu, azuo veneh-ty, taguo ruadobrujua da nostua kodiloi.

Pidäy sanuo, ku karjalazet oldih hyvät kirvesmiehet. Hyö nerokkahasti maltettih salvua ei vaiku kirikkölöi da časounoi, ga čomii taloioigi. Mittumii taloloi salvet-tih enne karjalazet tarkembah saneli kie-leh opastujile Kiži-suaren muzein ruadai, karjalan kielen opastai **Ol'ga Žarinova**.

Yhtes hänenke kursuniekat käydih tut-tavumah Jakovlevan taloih, kudai oli nos-tettu vuozinnu 1880–1890. Taloi on kau-nehesti čomendettu ulgoči. Piälimäzenny čomenduksennu tiä on galdari.

Sanottihhäi enne karjalazet: ”Ei voi olla miesty parrattah kuigi kodii galdarittah”. Kerras nägyy, ku sit talois eli suuri muan-ruadajan pereh.

Tiättäväine, suaren piälimäine nähtävys on 22-kuupolline Jumalan kirkastuksen ki-rikkö, kudai tulien vuon avuau omat veriät suurien kohendusruadoloin jälles. Sydä-meh kursuniekat ei piästy, ga voidih ihail-la kirikön suuruttu da čomuttu pihalpäi.

Karjalan kielen kursoin nedäline program-mu oli tozi bohattu: tuttavundu karjala-zeh taloih, naizien da miehien ruadoloih, piirualoin pastandu. Nellänpian oli suuri tansiprogrammu, Kižin suaren ruadai **Na-talja Mihailova** opasti kaikkii karjalazih

tansiloih. Tansiprogramman lopukse kur-suniekat, Kanzallizen teatran ozuttelijat räppäri **Andrei Gorškov** da muuzikkumies **Nikita Anisimov** pajatettih pajoloi karjalan kielel.

Sanakse, Nikita rubei opastumah kar-jalan kieleh Karjalan kanzallizeh teatrah tulduu. Kerran häi otti kädeh **Vladimir Brendojevan** runokniigan da se muga äi-jäl painui hänele mieleh, ga nuori mies kai rubei pajattamah da iče kirjuttamah

muuzikkua Brendojevan runoloih.

Karjalan kielen kursat roittih miel-dy myö kaikile – opastajile da opastujile. Sua-relpäi kaikin lähtiettih sen mielenke, ku tulien vuon vastavutah uvvessah.

NADEŽDA MIČUROVA
Kursan opastai

*Karjalan kielen da kul'tuuran kursat
piettih 21.–27.7.2017 Kižin suarel*

PÄIVI HARJUSALMI

Kursuniekoi täs on yhtes Kižin suaren emändän Jelena Bogdanovanke. Kaikin ei olla täs, oldih kuvuamas.

KIELIKURŠŠI

Još ei viina, terva ta kyly auta, šiiitä on tauti kuolomakši

Kolmikymmenpäini opaštujajoukko šai äijän uutta neruo ta oppi uušie šanoja ta šananpolvija vienankarjalakši.

Kalevalašša joka huomen pais-tau päiväni. Tämän myö huomasima Uhtuolla kielikurššin aikana, kun joka päivä havaččeutuma Sampo-hotellissa kirkkahah päivänpaistoh.

A myöhempäini päivän šia oliki šitten eri juttu, šitähän šai vetyä piällä jos minkämoišta tikkurie ta paitua ta pakšuo vuatehta. No kyllä muutomat, kumpaset ei varattu viluo šiatä, kulettih hamehissa.

Paikalla oli kolmikymmenpäini joukko, loitommaisiet oli tultu Tverin mualta šuati. Šieltä kurššilla oli viiši henkie, ta piäsi-mä kuulomah heijän kaunistu murrehta ta tuttavuštumah heijän kera.

Muut kurššin opaštujat tultih Karjalan alovehen eri kylistä, heijän joukoššah oli päiväkotien ta koulujen opaštajie, toimitajie ta muita, kumpaset omašša ruavoššah

Opaštajat Olga ta Valja ollah ylen rakkahat kurššilaisilla, ta heitä muissettuh kurššin viimesenä päivänä lahjojen kera.

käytetäh karjalan kielä. Šuomen puolelta kurššilla oli tullun kuuši henkie.

Tällä kertua kurššin teemana oli kaikenmoiset perintehelliset parannuškeinot ta loičut. Kurššie varoin kokenehet opaštajat oli tuaš kerätty eri lähtehistä šamah tukkuh luajan ainehiston. Šiitä lukima, mitä konštie luajittih kylyššä, mitä kaikenmoisie tautija šielä parannettih.

Kylyö piti tervehtie kylyh tullesša, ta šanottih:

”Terveh löyly, terveh lämmin!

*Ei löylyn löytämistä,
lämpösen lähenömistä.*

*Löyly kiukuan kivih,
lämmin kylyn šammalih!”*

Kylyššä käytettih erimoisie vaštoja, ta kaikilla niillä oli omie parantajie ominai-

Juminkeko-šiatijön Sommelo-pruasniekkua piettih Haikol'ašša.

Tverin Karjalan alovehelta kuršsilla olivat Anastasia Runtova, Lyubov Dokuchaeva, Irina Novak ja Aleksander Dokuchaev. Etualalla Oleg Evgrafov, kumpani toimitu tverinkarjalaisien nuorien järjestön "Tverin Kariela" päämiehenä kielen ja kulttuurin eistämiseksi. Järjestön sivut löyvytäh Venäjän VK:n sivuloilta, vk.com/karsvetopis.

Tänä šuvena Vienankarjalan kielikuršši piettih Uhtuolla. Kurššin pakinateemana oli ihmisen tervehyš, läsinnät šekä luonnonantimet tervehyön kohentamiseksi. Opaštajina kuršsilla olitih Valentina Karakina ja Olga Karlova.

Ei kurššie ilman kyykkyä! Še on totini peli, kumpasešša tarvita väkie ta neruo. Itä-Suomen yliopiston professori Pekka Suutari, Petroskoin teatterin näyttelijä Oles'a Leonteva ta Helsinkin yliopiston opaštuja Laura Tuominen taistontunnelmissa.

Uhtualla eläjä Matti Lukin ylen nerokkahašti veistäy puušta kaikenlaisie ihmisie ta eläimie. Šaima vierailta hänen koissah.

suukšie. Viinimarjašta, lepästä tai tuomešta luajittuo vaštua käytetäh konša ihmisellä on ihotautija. Nivelien kiviššykšeh käytetäh čiiilahaisešta [nokkosesta] luajittuo vaštua. Nivelien kipuh käytetäh niisi huapaista tai katajaista vaštua, ta ne autetah vaivunnašta.

Kylyn tervua käytetäh apuna kerosen ta hampahan kivušša. Kuumašša kylyššä ote tah vähäsen tervua katošta ta ši šeinästä, še pannah suuh ta šitä purekšitah ta imetäh. Ta vielä šitä tervua käytetäh, kun huuleh noušou rökkö.

Paron Val'a meillä vielä opašti meitin lempie nošsetah, jotta tyttö mänis miehellä ta poika akottuis. Lemmennoštoh parahaini aika on Iivanan ta Petrun päivän

välini aika, 8.–12.7. Niitä konstija luajittit niisi kylyššä, ta peitočči, jotta ei ollun niken kuulemassa.

Majottuma Kalevalan kylän kešellä Sampo-nimiššä hotellissa. Illalla porukalla joima čaijyö ta istuma stolan iäreššä. Muutomat rohkiet käyti uimašša Kuittijärveššä joka päivä, toiset huomenekšella ta toiset ennen murkinua päivällä.

Kalevalan ta Haikolan kyläššä vietetih Sommelö-pruasniekkua, šen konserttiloih piäsimä niisi ošallistumah.

Kaikin puolin kurššinetäli oli oikein onnistun, šaima äijän uutta neruo ta oppima uušie šanoja ta šananpolvija vienankarja-

lakši. Kaikki toivomma jotta opaštajat Val'a ta **Olga Karlova** vielä iellehpäin šuahah väkie jatkua tätä tärkietä ruatuo karjalan kielen ta meijän kaikkien hyväkši.

Heilähän ylen on jykie ruato šuaha kaikki ainehisto koottua yksih kanšiloih talven aikana, ta šiit vielä pitäy šuaha monet järjestelyt kurššie varoin toimimah. Ta vielä kurššin aikana pitäy šuaha koko tämä lammašlauma pisymäh ojennuksešša, šiinä šitä vašta on paimentamini!

SIRPA MÄNTY
Teksti ja kuvat

Kielikuršši piettih 27.6.–1.7. Uhtuolla.

Runojahdi-hanke esittäytyi Sortavalassa

Vakkosalmen laulukenttä rakennettiin Sortavalaan vuonna 1874 ja ensimmäiset laulujuhlat pidettiin siellä 1890-luvulla. Tapahtuma keräsi 1930-luvulla jopa runsaat 20 000 kuorolaista, runonlaulajaa ja itkuvirsien taitajaa sekä kanteleensoittajaa. Talvisota katkaisi juhlaperinteen, kunnes tapahtuma elvytettiin vuonna 2012.

ULLA KAUKONIEMI

Iloinen laulujuhlien esiintyjäjoukko marssi halki Sortavalan kaupungin Vakkosalmen puistoon laululavalle.

Kesäkuussa Sortavalaan kokoon-tui noin 1 500 kuorolaista, soit-tajaa ja tanssijaa, jotka marssivat juhla-kulkueessa halki kaupun-gin Kalevalan sankarihahmojen johdatta-mina. Esiintyjäiä oli tullut ympäri Karjalan tasavaltaa, Leningradin alueelta, Komis-ta, Udmurtiasta, Arkangelista, Virosta ja Suomesta.

Vakkosalmen valtava laululava täyttyi laulavista, soittavista ja tanssivista esiin-tyjistä. Juhlat alkoivat mahtipontisesti Venäjän kansallislaululla, Karjalan tasaval-lan hymnillä ja Karjalaisten laululla. Itse tasavallan päämies avasi juhlat, jotka oli omistettu ensi vuonna 100 vuotta täyttä-välle Karjalan tasavallalle ja 170-vuoti-aalle *Kalevalalle*, venäjäksi ja suomeksi. Puheessaan **Artur Parfentsikov** kertasi laulujuhlien historiaa ja ylisti laululavan upeaa akustiikkaa.

Haastattelussa Karjalan tasavallan kulttuuriministeri **Aleksei Lesonen** totesi, et-tä laulujuhlat ovat nyt palanneet pysyvästi Sortavalaan.

Sortavalan Seurahuoneen salissa pide-tyssä konsertissa kantaesitettiin 11 laulua vuonna 2016 käynnistetyssä *Runojahdi – Pajon mahdi* -hankkeessa sävelletyis-tä 30 uudesta karjalankielisestä mieskuo-roteoksesta.

Sortavalassa teosten esittäjinä olivat **Aleksey Umnovin** johtamat Petroskoin akateeminen mieskuoro ja poikakuoro, **Iikka Vesalan** johtama Ilomantsin mies-laulajat, petroskoilaisen Skylark -kansan-musiikkiyhtyeen soittajat sekä neljä suo-malaista solistia.

Solisteina konsertissa olivat sopraanot **Reetta Haavisto** ja **Marjaana Ritanen**, viululaulutaiteilija **Hanni Autere** ja bas-

REIJO VÄISÄNEN

Karjalankielisistä uusista mieskuorolauluista koostuneessa Runojahdi - Pajon mahdi -konsertissa Sortavalassa oli estradilla kaikkien esittäjien yhteisnumeroissa lähes 60 laulajaa ja soittajaa.

sobaritoni **Antti Pakkanen**. Heistä kolme viimeksi mainittua ovat toimineet myös hankkeen teosten säveltäjinä ja sovittajina, **Paavo Joensalon** ja eräiden muiden henkilöiden ohella.

Puolet hankkeessa sävellettyjen laulujen runoista löydettiin Suomen ortodoksisen kirkkokunnan arkkipiispa **Leon** runoteoksisista. Lisäksi mukana on karjalankielisiä runoja Joensalolta, **Lauri Luukkoselta** ja **Timoi Munnelta** sekä uusia sovituksia karjalaisista kansanlauluista.

Konsertin päätösnumerona esitettiin Paavo Joensalon sanoittama ja säveltämä laulu *Kiitos päivästä - Спасибо за день - Passibo Päiväs*. Se syntyi vuonna 1997 Joensalon luoman Tuhlaajat -oopperan kohtaukseen, jossa kansainvälisen ekumeenisen työleirin osanottajat yhdessä esittävät sen iltarukouksena raskaan työpäivän ja iloisen illanvieton päätteeksi.

Aloitteen hankkeen käynnistämistä tekivät vuonna 2016 Aleksey Umnov ja **Natalia Shamrai**, joka toimii Petroskoin kansallisten kulttuurien keskuksessa kansanmusiikkivastaavana.

Hanke on toteutettu Petroskoin kansallisten kulttuurien keskuksen ja Karjalan Sivistysseuran yhteistyönä. Hankkeen suomalaisena koordinaattorina on toiminut Paavo Joensalo, joka on liperiläisen Eettisesti Innovatiiviset Kulttuurin Uudistajat EIKU ry:n toiminnanjohtaja.

Teoksia sävelletään vielä lisää kuluvan vuoden aikana, ja niistä on tarkoitus aikaansaada nuottijulkaisut mieskuorojen käyttöön molemmin puolin rajaa.

EEVA-KAISA LINNA
PAAVO JOENSALO

Vienan reitti sai yhdistyksen tuekseen

Uusi yhdistys nimeltä Vienan reitti ry perustettiin 28.7.2019 Hietajärven Perinnetalossa Suomussalmen Yli-Vuokissa. Paikalla oli noin 30 aktiivia. Vienan reitti on ollut monivuotinen hanke retkeilyreittein avaamiseksi Suomen ja Vienan Karjalan välillä.

Suomen puolella hankkeessa ovat mukana Via Kalevala -hanke, Kainuun Liitto, Suomussalmen Kunta ja Vuokin kyläyhdistys. Tarkoituksena on kehittää **Elias Lönnrotin** aikoinaan käyttämiä polkuja alueelliseksi matkailureiteiksi ja hakea kulttuurimatkailun kehittämistä kiinnostuneita yhteistyökumppaneita alueelta Kostamus-Vuokkiniemi-Vuonnonen-Uhtua.

Puheenjohtajaksi valittu **Paavo Keränen** kertoo *Karjalan Heimolle*, että yhdistystä tarvitaan ylläpitämään ja kehittämään sekä tekemään tunnetuksi historiallisesti arvokasta luontoreittiä Suomen ja Vienan Karjalan välisessä maastossa.

– Reitin ylläpito on kuulunut tähän asti Vuokin kyläyhdistykselle. Se on ollut hieman raskas homma, koska yhdistyksellä on ollut paljon muitakin aktiviteetteja. Lisäksi vireillä oleva suojeluasia on iso juttu, Keränen kertoo.

Keräsen mukaan Vienan reitin alue on suojeltu muinaismuistokohteena, mutta vain noin kahden metrin leveydeltä reitin

poluista. Nyt metsäaluetta halutaan suojella noin 50 metrin leveydeltä koko 27 kilometrin pituiselta matkalta. Yhdistys aikoo tehdä selvityksen, jonka pohjalta valtioneuvosto voisi päättää korvauksesta maanomistajille.

Tarkoituksena on järjestää myös ulkoilutempauksia muun muassa Rautiaisen myllyn ympäristössä. Syyskuussa on luvassa kannottiretki ja ensi maaliskuun viimeisenä viikonloppuna talvitempaus poro- ja koiravaljakkoajeluineen.

Heinäkuun viimeisen viikonloppuun koontumisesta, retkeilystä ja Jussi Huovisen muistokonsertista on tarkoitus tehdä perinne.

Keräsen mukaan alueella on yöpymispaikkoja bussilliselle vieraita Suomussalmen Viiangissa, Raatteen portilla ja Domnan Pirtissä.

Yhdistykselle valittiin hallitus, jossa varapuheenjohtajana toimii kirjallisuuden dosentti **Kari Sallamaa** Oulusta.

Muina hallituksen jäseninä toimivat **Pauli Heikkinen, Pekka Huttu-Hiltunen, Helge Itkonen, Anne Juntunen, Pentti Kinnunen, Marja Kynkäänniemi, Mariko Lindgren, Kirsi Sahrman-Hauha**, varajäseninä **Antti Holopainen** ja **Kaija Romppainen**.

JUKKA ESKELINEN

Vienan reitti kulkee kapeana polkuna maastossa. Kuva Tornionsärkän patikkareisulta, joka tehtiin 27. heinäkuuta.

Vienalaisen Kuivajärven proasniekan perinne elää virkeänä

Toarie ja Lari Huovisen sukuseuran sukutapaamista ja Kuivajärven proasniekkaa vietettiin 5.-7. heinäkuuta suvun kantapaikoilla Kuhmossa ja Suomussalmella. Koleasta kesäsäästä huolimatta vanhoja sukuperinteitä vaalinut tapahtuma oli lämminhenkinen ja yhteenkuuluvuutta monin tavoin edistävä.

Proasniekan ensimmäinen tapahtuma oli Kuhmon Rimmillä Lapinsärkän kalmistolla perjantai-illansuussa isä **Reijo Marjo-**maan toimittama muistopalvelus, johon kokoontui mm. Rimmin kylältä kotoisin olevaa sukukuntaa muistamaan edesmenneitä omaisiaan.

Ilta jatkui starinaillan merkeissä Hietajärven Perinnetalossa. Tunnelmallinen aloitus saatiin laulamalla yhdessä **Laura Huovisen** säveltämä ja sanoittama *Kuivajärven valssi*. Useiden yhteislaulujen ohella kuultiin muun muassa **Jussi Huovisen** tyttären **Pirjo Schwarzin** vienaksi kertoma *Kesseliukon starina*. Laulullaan ilahduttivat nuoret neitokset **Selina, Meena** ja **Olivia Huovinen**. *Kulkijaini ta vesseli* -starinan esittivät **Sisu Väänänen** ja hänen ukkinsa **Seppo Arhippainen**. Vienan Veräjän emäntien teepöytä herkkuihin kuului myös illan antiin.

Lauantai alkoi Suomen lipun ja Huovisten sukuviirin nostolla Domnan Pirtin edessä. Siitä lähti pieni patikkaporukka Runonlaulajan polulle Pienen Kuivajärven ympäri. Sukuseuran nokkamiehen johdolla tehty retki antoi maisemineen ja starinoineen monta uutta aihetta starinankertojille. Samaan aikaan lapset ja nuoret pääsivät kisaamaan onkikilpailussa, jossa

600 gramman painoisen suurimman saaliin sai kuusivuotias **Kaisla Hämäläinen** Haukiputaalta.

Päivä jatkui sukukokouksella sukushoppeineen ja sukuklinikoineen Perinnetalolla. Ennen Pyhän Nikolaoksen tsasounassa toimitettua ehtoopalvelusta toimitettiin Kuikkaniemen kalmismaalla muistopalvelus. Iltamyöhään jatkui vielä laulu ja soitto yhteisen nuotioillan merkeissä Kuivajärven lavalla.

Sunnuntaina proasniekan avasi tsasounassa toimitettu liturgia, johon kuului myös ristisaatto Pienen Kuivajärven rantaan vedenpyhitystä varten. Huovisten sukuseura haluaa pitää ortodoksivienalaisen proasniekkaperinteen elossa ja on sitoutunut toistaiseksi pitämään sukutapaamisensa suvun synnyinseuduilla ja niin estämään perinteen mahdollisen katkeamisen.

Päiväjuhlaa vietettiin lavalla juhlarahvaan istuessa lavan reunoilla sateisen sään takia. Juhlassa kuultiin muun muassa **Ari Karhusen** esitys *Karhusten serkkutoiminnasta*, jossa tärkeä rooli on myös rajantakaisilla sukulaisilla.

Musiikkia kuultiin Niemen perheen nuorilta jousisoittajilta. **Pekka Jauhonen** ja **Ari Huovinen** ensiesittivät hiljattain edesmenneen säveltäjän, kapellimestarin ja muusikon **Matti Puurtisen** säveltämät

Onkikisan poikien kärkikolmikon muodostivat Tatu Huovinen (vas.), Aleksi Kuuru ja Sisu Väänänen.

laulut *Sanelen jonkun sanasen, Tuutsin tuutsin* ja *Lekruttapojan taljankas*. Matti oli saanut laulujen sanoitukset mummoltaan. Sukulaismiehen tekemistä lauluista tuli heti suvun omia lauluja.

Vienalaisen kulttuurin edistäjän **Leena Arhippaisen** perheryhmä tanssi ja lauloi rahvaan sydämiin. Muamo, muamon

Leena Arhippaisen suunnittelemat ja hänen perheensä esittämät ohjelmat valloittivat proasniekkayleisön.

Toarie ja Lari Huovisen sukuseura

Sukukokouksessa valittiin seuraavalle kaksivuotiskaudelle seuran puheenjohtajaksi edelleen **Markus Huovinen** Kauhavalta. Hallituksessa jatkavat **Laura Huovinen** (Hämeenlinna), **Esa Jäppinen** (Jyväskylä), **Asko Kaipainen** (Hauho) ja **Ritva Still** (Kempele). Uutena hallitukseen valittiin **Aila Ylioja** Lahdesta.

Juhlatoimikunnan muodostavat edelleen **Pekka Jauhonen** (Oulu), **Ritva Huovinen** (Suomussalmi), **Lea Vainio** (Suomussalmi) ja Ritva Still.

Kirjatoimikunnassa jatkavat **Ella Karttimo** (Oulu) ja Pekka Jauhonen. Sukuseura on suunnittelemassa kylä-

kirjaa, joka selvittäisi Kuhmon Rimmin ja Suomussalmen Kuivajärven ja Hietajärven kylien elämää sota-ajasta tähän päivään.

Sukuseuran toiminta noudattelee tulevana toimintakautena entisiä linjojaan vienalaisen perinteen vaalimisessa ja sukulaisten yhteen kuuluvuuden edistämässä nykyajan tarjoamin keinoin.

Vuonna 2021 sukuseura vastaa jälleen Kuivajärven proasniekan ohjelmajärjestelyistä.

Yksi merkittävä painopistealue on suvun jäsenten omien sukujuurien tarkempi selvittäminen.

tuatto ta vesselät pojat ta työt esittivät muun muassa *Vienalaini tikuttau*. Ja sepä juhlarahvasta lämmitti. Isä Reijo kertoi ennen proasniekkarahvaan kotimatkalta siunaamista ortodoksisen kirkkokunnan kaavailemista kiinteistöihin kohdistuvista säästöistä. Esillä on muun muassa Kuivajärven tsasounasta luopuminen näihin säästötoimenpiteisiin liittyen. Päivä-

juhla päättyi Kuivajärven vesien lauluun.

Haikkeiden jäähyväisten jälkeen Huovisten sukukunta lähti kohti nykyisiä asuin-sijojaan rauhalliselta ja kauniilta sukunsa synnyinseudulta kiitollisin mielin lämminkisistä tapahtumaviikonlopusta.

MARKUS HUOVINEN
Teksti ja kuvat

Karjalankielinen animaatio voitti Viron festivaalilla

Karjalankielinen piirrosfilmi on saanut pääpalkinnon suomalais-ugrialaisten elokuvien festivaalilla. *Pellavan matka Puudosista Pariisiin* -nimisen animaatiofilmin ohjaaja on **Maria Valejeva**.

Suomalais-ugrialaisten elokuvien festivaali FUFF pidettiin Virossa 3.–6. heinäkuuta. Piirrosfilmi leikattiin ja äänitettiin vain kaksi viikkoa ennen festivaalia.

Kymmenminuuttinen animaatio kertoo maailmallakin tunnetusta karjalaisesta pellavasta. Tarina lähtee siitä, kun Pellava-niminen hahmo lähtee Puudosista Lontooseen ja Pariisiin.

Piirrosfilmi on syntynyt yhteistyössä Karjalan etnokulttuurikeskusten ECHO-yhdistyksen Multi-Media-animaatiostudion kanssa.

Piirrosfilmin käsikirjoittaja on petroskoilainen 16-vuotias animaatiotaiteilija **Serafima Smirnova**. Animaatio tehtiin puolessa vuodessa ja työ on vielä hieman kesken. Videolle on tekeillä tekstitys ranskaksi ja englanniksi. Tekstit ranskantaa Kižin museon työntekijä **Ksenia Kuznetsova**.

Seuraava kulttuurikylä on Baškiriassa

Vuoden 2020 Suomalais-ugrialaisten kulttuurikylä on Miškinon Baškiriasta. Titteliä tavoittelivat myös Kihnun saari ja Viru-Nigulan kunta Virossa. Virolaiset jäivät nuolemaan näppejään, kun turkkilaisalueella sijaitseva kylä nappasi voiton.

Yli puolet Baškirian tasavallan Miškinon piirin asukkaista on kuitenkin mareja ja siksi oli mahdollista valita Miškinon voittajaksi.

Valinta tehtiin alkukesästä Marin tasavallan pääkaupungissa Joškar-Olassa.

Yksi kilpailun tuomareista, Suomi–Venäjä-Seuran Etelä-Suomen piirijärjestön projektikoordinaattori **Simo Kantele** kertoo, että valinta oli vaikea ja kaikki olisivat voineet voittaa. Tämän vuoden kulttuuripääkylä on Marin tasavallassa sijaitseva Šorunža.

KYYKKÄ

Kyykkä on kuulunut aina Aleksin Karhun elämään

Nurmeksen Porokylän koulun kenttä täyttyy heinäkuun viimeisen sunnuntain aamuna kyykistä, kartuista ja kyykän pelaajista. Edellisen päivän helle on haihtunut avaruuteen, mutta aurinko paistaa ja Bomba-turnaus jatkuu. Paikalla on myös Aleksin Karhu, joka myy kupillisen aamukahvia eurolla.

Aloitamme keskustelun siitä, mistä kaikki alkoi, nimittäin **Aleksin Karhun** syntymästä. Hän näki päivänpaisteen ensimmäisen kerran Raja-Karjalan Suojärvellä syntyessään keskellä kesää, 13. heinäkuuta vuonna 1942. Aika synnyinseuduilla jäi kuitenkin vajaan kahden vuoden mittaiseksi.

– Evakkoon oli lähdeittä juhannuksen aikaan 1944, mutta muistan sen päivän, kun muamo sanoi brihaččuzel: Nygöi pidäy lähtie kois iäre, ku rodieu sota, Aleksin kertoo.

Suvilahden asemalla odotti pommien pauke. Aleksin muistaa senkin, kun ihmiset ryntäsivät pakoon säntäillen kuka mihinkin suuntaan. Järkyttävät tapahtumat syöpöyivät pienen pojan mieleen.

– Olen viimeinen Suojärvellä syntynyt perheenjäsen. Perheeseen kuului kolme veljeä ja sisko, yksi poika ja yksi tyttö syntyivät Nurmeksessa. Perhe kierteli ensin Länsi-Suomessa pari vuotta ja tuli Nurmekseen vuonna 1946.

Aleksilla ja hänen vaimollaan **Seija Karhulla** on kaksi poikaa. **Sami Karhu** on Bomban kisojen turnausjärjestelyissä mukana, mutta hänestä lisää tuonnempana.

Aleksin tietää, että jo Suojärvellä kyykättiin ahkerasti. Niinpä karjalaisevakot alkoivat harrastaa kyykkää myös Pohjois-Karjalaan asetuttuaan. Pelaajia kokoontui yhteen paitsi Nurmeksesta, myös muun muassa Lieksasta, Valtimolta ja Kainuun puolelta Sotkamosta.

Nykyisin Aleksin kuuluu Suomen Kyykkäliiton hallitukseen ja vastaa liiton mark-

kinoinnista ja varainhankinnasta. Sami on isänsä varajäsen.

Aleksin Karhu muistaa hyvin myös Karjalan Sivistysseuran vahvat johtomiehet **Boris Karppelan** ja **Kosti Pamilon**. Kyykkäpelin elvyttäminen oli heille sydämen asia. Muisteleme hetken heitä.

– Karppela oli idealisti ja Pamilo tekni-
nen avustaja. Molemmat olivat ihmisten kanssa erittäin hyvin toimeentulevia miehiä, Aleksin määrittelee vanhat tuttavansa.

Mieleen on jäänyt monien muiden muistojen ohella, miten kielitaitoinen Boris Karppela oli. Hän puhui suomen ja karjalan lisäksi ainakin viroa, saksaa ja venäjää. Aleksin pääsi Boriksen mukana käymään Ruotsissa Boräsin karjalaisia tapaamassa.

– Mieleen muistuu sieltä ainakin **Elmer Sillanpää**, joka oli Vuokkiniemestä lähtöisin. Oli myös monia muita Vienen pakolaisia.

Siirrytään elävien pariin, mutta py-
sytään historiassa. Aleksin Karhun ja hänen poikansa nimet mainitaan *Karjalan Heimo* -lehden numerossa 1–2 vuodelta 1977 tähän tapaan: ”Sami Karhu lienee nuorin, joka on osallistunut Seurasaaressa talvikilpailuihin. Hän on Karhu-koplan kasvatti, Aleksin Karhun poika.”

Sami Karhu syntyi vuonna 1970, joten kirjoituksen aikaan hän oli ekaluokkalainen tai ainakin menossa kouluun samana vuonna. Nykyisin hän on aikuinen, vahva ja vantteraa mies. Sami oli sarjansa mestari jo 1980-luvulla. Mielenkiinto kyykkähar-
rustukseen on säilynyt tähän päivään asti.

Keskustelemme kyykkäpelin saloista. Sami kehuu Porokylän kenttää. Sen pinta on kova ja siinä on niin hienojakoista hiekkää, ettei se pompota karttua vaan liu’uttaa hienosti. Kyykkässä pelivälineillä on yllättävän suuri merkitys onnistumiseen.

– Kun pelaa paljon, tekniikka hioutuu. On hyvä pitää aina samat mailat, koska pienikin painon muutos vaikuttaa, Sami sanoo.

Nyt Sami ei ole ihan täydellisessä huipukunnossa, sillä heittokädessä on pientä vaivaa kyynärpään tienoilla. Aleksin isän mielestä tärkeintä kyykkässä on heimohenkisen yhdessäolo, mutta hänestä sen pelaaminen on myös hyvää liikuntaa.

Huippumenestys on mukavaa, mutta ei tärkeintä. Aleksin innostuu muistelemaan taannoista joukkuetta, johon kuuluivat hänen lisäkseen **Konoset**, **Erkki Härkin** ja **Väinö Oxman**.

– Viiden vuoden aikana huonoin tila oli hopea. Yhtenä vuonna ei hävitty yhtään ainoaa ottelua!

Samin mukaan joukkueessa on ryhmähengen oltava kohdallaan. Menestyvässä joukkueessa tiedetään tarkkaan kunkin pelaajan vahvuudet ja erikoisosaamiset ja osataan käyttää niitä tehokkaasti hyväksi. Sillä tavoin hyviä sijoituksia kertyy.

Perinteisellä Bomba-turnauksella on ensi vuonna syytä juhlaan, kun Nurmeksen Kyykkäseura täyttää 30 vuotta. Se juhlii yhdessä 70 vuotta täyttävän Suojärven Pitäjätseuran kanssa.

Ensi vuonna myös Karjalan Liitto juhlii pyöreitä eli täyttää 80 vuotta.

Aleksin Karhu kertoo, että Nurmeksen Kyykkäseura on 30-vuotias siksi, että vasta vuonna 1990 se oli rekisteröitävä. Siihen asti oli pelailtu vapaamuotoisemmin ilman rekisteröidyn yhdistyksen muodollisuuksia.

Suomen Kyykkäliiton tämän kauden kilpailukalenterissa viimeinen kisaviikonloppu on 7.–8. syyskuuta Oulussa Pöllökankaan koulun kentällä.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Suojärvellä syntynyt ja Nurmeksessa jo pitkään asunut Alekski Karhu on ollut uuttera kyykän pelaaja, mutta tällä kertaa hän oli Bomba-turnauksessa järjestelypuolella.

Porokylän koulun kenttä on kyykän pelaajille mieluisa pelialusta. Sen hienojakoinen hiekka ei pompota karttuja holtittomasti.

TIETONIEKKA

Oletko karjalainen tietoniekka?

1. Kuka oli Oiva Mäkelä (1960–2004)?

- Petroskoilainen viihdetaitelija.
- Opettaja, toimittaja sekä Uhut-seuran ja Kalevalan piiri-neuvoston johtaja.
- Karjalaisen rakennusyhtiön perustaja ja omistaja.

2. Kuinka paljon järviä on Vienanmeren Isolla Solovetskin saarella?

- Noin 500.
- Viisi.
- Ei yhtään.

3. Mikä on Belomorskin perinteinen nimi?

- Sorokka.
- Kontupohja.
- Poventsä.

4. Minkä vuosien aikana Repola oli virallisesti osa Suomea?

- 1809–1812.
- 1918–1921.
- 1940–1945.

5. Minä vuonna paljastettiin Pitkärannassa petroskoilaisen kuvanveistäjän ja akateemikon Leo Lankisen suunnittelema Surun risti, johon on kuvattu kaksi surevaa äitiä?

- 1960.
- 1990.
- 2000.

6. Milloin avattiin Vartiuksen kansainvälinen rajanylityspaikka?

- 1972
- 1990
- 2000.

7. Miksi Elias Lönnrot kutsui naistenviikkoa (18.–24.7.) kirppuviikoksi?

- Koska silloin oli kirppuja eniten.
- Koska sen aikana oli vaikeinta löytää runontaitajia kesätöiltään.
- Koska silloin runonkerääjä ei päässyt lainkaan lähtemään matkoilleen.

1.b, 2.a, 3.a, 4.b, 5.c, 6.b, 7.a
Tietoniekkan vastaukset:

Uhtuan seudun sukututkimuksen aloittanut Irja Rämä tuonilmaisiin

Ahkera sukututkija **Irja Rämä**, o.s. Vaara, eli viimeiset päivänsä Hoivakoti Esperissä Helsingissä. Hän oli syntynyt Kuhmossa 11.4.1927 ja kuoli 92-vuotiaana 6.5.2019.

Muun muassa Puolangalla nuoruudessaan asunut Irja aloitti oppikoulunsa Kokemäellä ja siirtyi myöhemmin Nurmijärven yhteiskouluun, josta hän valmistui ylioppilaaksi vuonna 1947 koko koulun parhaana oppilaana.

Nurmijärvellä hän asui karjalaisten oppilaskodissa Väinölässä yhdessä useiden sisarustensa kanssa. Ylioppilaaksi tultuaan hän pääsi opiskelemaan Helsingin yliopistoon, jossa suoritti filosofian maisterin tutkinnon erikoistuen kirjaston hoitamiseen. Työelämässä Irjan vastuulle kuuluivat Suomen Kansalliskirjaston erikoiskokoelmat eli maan vanhimmat kirjat.

Irjan vanhemmat olivat vienankarjalaisia. Uhtualainen isä **Vasili Vaara** (Dorofejff) oli toiminut Karjalassa mm. Vienan koulujen keskusjohtokunnassa. Suomesa hän työskenteli viimeksi vakuutustarkastajana. Luvajärveläinen äiti **Anni Sirkeinen** (Sergejeff) toimi Suomessa kansakoulunopettajana.

Irja ja hänen miehensä kirkkoherra Iivari Rämä saivat viisi lasta. **Iivari Rämä** työskenteli vuosina 1955–1958 matkapapina Ruotsissa, minkä jälkeen muun muassa kirkkoherrana ja lääninrovastina Suomessa. Lisäksi hän kirjoitti kirjoja, joiden sisältö painottui uskonnollisiin kysymyksiin. Puoliso menehtyi viitisen vuotta sitten.

Eläkkeellä ollessaan Irja kirjoitti omasta elämästään mm. seuraavasti:

”Mitä minussa on enää vienankarjalaista, minussa kahden vienankarjalaisen pakolaisen Suomessa syntyneessä lapsessa, 68 vuotta Suomessa ja suomalaisena eläneessä? Veret ovat vienankarjalaiset,

Nuorena Irja Rämä suoritti Helsingin yliopistossa filosofian maisterin tutkinnon erikoistuen kirjaston hoitamiseen.

Irja Rämä

- Irja Rämän aineistoon kuuluu yhteensä 40 erillistä kansiota. Osa siitä on Sampo-tietokannassa ja koko aineisto on nähtävissä KSS:n toimistolla Helsingissä.
- Karjalan Heimossa julkaistiin juttusarjaa Uhtuan kirkonkirjat kertovat 1990-luvun I opulta 2000-luvun lopulle.

puoliksi Uhtualta peräisin, puoliksi Luvajärvestä. Isältä perityssä puoliskossa on vanhaa kauan Uhtualla elänyttä **Dorofejff Teroni** -perimää ja kenties vielä vanhempaa Tihonoffia; ei näy siellä suomalaista sukujuurta.

Äidin puolelta perimäni veri on virranut Luvajärven Sirkeisissä ainakin 1600-luvulta asti, mutta äidissäni on puolet Sirkeisiä ja neljäsnes Jyvöalahden Tsiigojeffejä ja neljäsnes Temmeksen Hauruja, joiden reipas 20-vuotias neitonen uskaltautui karjalaiseksi miniäksi 1860-luvulla. Haurujen perimiä minussa ja sisaruksissani on yhden kahdeksasosan verran.

Miten ne veret ja perimät meitä muovaavat? Tässä nyt istun kodissani Suomen pääkaupungissa, elämäntyöni on ollut 34

vuoden ajan Suomen kansalliskirjastossa ja opintovuodet suomalaisessa akatemiasa ovat silanneet minua – ohuemmin tai tukevammin – suomalaisella kulttuurilla, jopa antiikin, kreikan ja latinan henkisellä perinnöllä. Olenko minä suomalainen siintäni myöten; kajahtaako sieltä mitään Uhtuan Kalevalan virttä?

Huvittavaa kyllä, arkipuuhiissa pulpattaa jotakin aivan yllättäen. Ompelen hihaa pieneen nuttuun ja spontaanisti hyrähtelen ”nurin nuttu väärin vuote, hiemat oikiehosota”. Karjalaisten esiäitieni neuvo ompelijalle hihan oikein istuttamiseen. Pese lusikat, muista varret, hyrisee tiskatessa tosin täysin pinnan alla.

Periaatteessa minun pitäisi olla enemmän vienankarjalainen kuin nyt olen. Vanhemmat ja isänäiti tulivat Kainuuseen, Kuhmoon 1922, ja minä synnyin siellä 1927, niin lähellä rajaa, jossa karjalaisten kanssakäymistä ja kaupankäyntiä oli jo kauan ollut ennen rajan sulkemista. Toki isä ja äiti ja mummi olivat niin täysin vienalaisia kuin vain voi olla ja Kuhmossa oli heidän ympärillään suuri pakolaisien joukko.

Minkä meistä sitten teki suomalaisia vai olemmeko me sitä?

Mummini, Uhtuan Tihonoff ja Metso, kuoli vuonna 1948 eräässä Kainuun kylässä 90-vuotiaana. Ainakin mummin kanssa ollessa ja nytkin ajatuksissani olen vienalaisen mummin lapsenlapsi. Kieleni ja mieleni pehmenee, koston helmat heilahtelevat pää painuu mummin kostosyliin ja välistä helman allekin piiloudun, rätsinän hiemat lähellä lapsen poskea, karjalaiset kädet hoitamassa lasta luonnollisen pehmeästi, on helppo antaa mummin hoitaa pestä pissattaa. ”Tsukahtakkua pois” ja lapset uinahtavat pehmeään lämpimään.”

Isänsä ja äitinsä suvuista Irja Rämä kertoo lisäksi muun muassa näin:

”Isäni Teroni Vasselei syntyi Uhtuan Teronvaaralla 12.4.1890. Virallinen nimi Vienan Karjalassa Uhtuan kirkonkirjoissa oli **Vasilij Pavlovits Dorofejev**. Karjalaisille hän oli Teroni Vasselei suvun mukaan. Näkemissäni asiakirjoissa hän esiintyy nimellä Waseli Dorofejff Waara.

Andronoff-perhe asui Uhtualla Teronvaaralla Dorofejffin perheen naapurina.

Irja Rämä vietti viimeiset elinpäivänsä Hoivakoti Esperissä Helsingissä. Samassa paikassa oli myös puoliso, livari Rämä. Molemmat ovat nyt siirtyneet tuonilmaisiin.

Vaseli otti nimekseen **Viljo Vaara** saadessaan Suomen kansalaisuuden vuonna 1934. Viljo Vaara kuoli 30.7.1947 Kajainin Keskussairaalaassa.

Vasselein isä oli uhtualainen maanviljelijä ja laukkukauppias **Poavila (Pavel) Teron poika** (Pavel Terentjevits Dorofjev), joka oli syntynyt 1800-luvun puolivälissä. Poavila jäi Karjalan vapaussodan jälkeen Uhtualle ja kuoli 1920-luvun alkupuolella kotonaan. Poavila oli sanonut vaimolleen, että mäne sie, mie en lähe kotuota ni mih (en minnekään).

Vasselein äiti **Okahvie Torosouna** (Agafja Dorofsovna Tichanova / Tihonoff) syntyi Uhtuassa 25.2.1858, kuoli 90-vuotiaana vanhuuttaan 6.3.1948 Puolangan Lylykylän koululla miniänsä Annin luona vuosi poikansa kuoleman jälkeen.

Okahvie-mummiä kutsuttiin Torofsovnanksi isän nimen (Dorohvie) mukaan.

Waselin vaimo Anni Puavilan tytär Sergejeff syntyi Kiimasjärven Luvajärvellä 1897 virka-todistuksen mukaan, oikea syntymäaika on 25.7.1899. Luvajärvellä Waseli ja Anni olivat ensi kerran tavanneetkin Karjalan vapaustaistelujen aikana 1921–1922. Heidät vihittiin 5.7.1925 Kuhmossa. Avioiduttuaan äiti ja isä asuivat Kuhmon luterilaisen pappilan punai-

ssa piharakennuksessa Pajakkakosken rannalla.

Lylykylässä äiti Anni jäi leskeksi, vei seitsemää lastaan eteenpäin ja antoi siihen kaiken energiansa, aikansa ja varansa. Annin korjasi Jumala pois Lylykylässä poikansa Paavon kaivotieltä 1971.

Viljon ja Annin lapset olivat Paavo, Irja, Helvi Helena, Pekka, Maija, Yrjö ja nuorin Jaakko.

Ksenija Vasiljevna (Oksenie Vasselein tytär eli Romanaisen Oksenie) **Tsigojeva** syntyi 24.1.1871 Uhtuan Jyvöälähden Tuossapeässä, Romanaisen talossa. Senja asui jonkin aikaa Kokemäellä tyttäriensä Maijan ja Sannin luona ja kuolikin siellä 7.8.1949. Haudattu Lempäälässä.

Senja-mummi, äidinäiti, Inhan ”kainis tyttö”, hänkin oli ruskeasilmäinen, kaitaposkinen kuten äitini. Senja oli **Anni Vaaran, Elias Sirkeisen, Yrjö Sirkeisen, Outi Harjun, Maija Untamalan ja Sanni Sirkeisen** äiti.

Puoliso pienen Homan **Puavila Sergejeff** (Pavel Fomits Sergejeff) syntyi 15.2.1865 Luvajärvässä ja kuoli 25.3.1944 Oulussa, haudattu Lempäälässä (asuinpaikkakunta). Suomessa Puavila-ukki ja Ksenija-mummi käyttivät nimiä **Paavo** ja **Senja Sirkeinen**.”

Sukututkimusharrastuksensa alkutai-paleelta Irja Rämä tuo esiin muun muassa tällaista:

”Toistaiseksi ei ole ollut mahdollisuutta tutustua Petroskoin tai Arkangelin arkistoihin. Päätin aloittaa tietojen keräilemisen kirjallisuudesta ja Helsingin arkistojen tarjoamista aineksista. Alussa oli vaikea tietää, mitä kokoelmia pitäisi käydä läpi ja mitä niistä voisi löytyä. Tieto kertyi usein pienistä sirusista ja aikaa kului paljon.”

Halusimme kunnioittaa Irjan muistoa antamalla puheenvuoron hänelle itselleen. Sukututkimuksellinen elämäntyönsä on nähtävissä Karjalan Sivistysseuran toimistossa Helsingin Katajanokalla. Suuri osa aineistosta on löydettävissä myös Sampo-tietokannasta.

Kaikki me vialalaisjälkeläiset tunnemme suurta kunnioitusta, koska ilman Irjaa tiedot Uhtuan seudun vialaissaivuista eivät olisi sillä tasolla kuin ne nyt ovat.

Karjalaista suur’naista lämmöllä muistaen:

ILMARI HOMANEN
TAPIO KYTÖMAA

Kirjoittajat ovat Irja Rämän monikymmenvuotisia ystäviä sekä yhteistyökumppaneita

Ahkera talkoomies, Olli Karinoja

Vanhan taksimies ja vienankarjalainen ystävä Olli Karinoja on nyt poissa. Hyvin monet meistä tunsivat Ollin, jolla oli koko naaman peittävä pitkäkö parta ja jonka reheviä tarinoita haluttiin aina kuunnella. Hänen virallinen nimensä oli **Teppo Olavi Karinoja**, mutta kaikki olivat aina tottuneet kutsumaan häntä Olliksi.

Olli oli syntynyt 11.9.1929 Nummel- ja hän kuoli Helsingissä 8.6.2019 lähes 90-vuotiaana.

Olli oli vienankarjalaista sukua. Hänen isoisänsä **Paavali Loshkin**, s. 1852 ja isoäitinsä **Anna Arhipoff**, s. 1863 olivat kiestinkiläisiä. Ollin isä, **Juho Loshkin**, oli syntynyt 1884 Kiisjoella ja Ollin äiti, **Iro Jakovleff**, oli syntynyt 1889 Tammissaares- sa, mutta hän oli suvultaan Vaarakylän Jakovleffejä. Isä Juho ja äiti Iro vihittiin Vaarakylän kirkossa vuonna 1905.

Ollin isä oli muuttanut Suomeen 8-vuo-

Olli Karinojan juuret olivat syvällä Vienan Karjalassa, vaikka hän eli elämänsä Suomessa.

tiaana 1892. Myöhemmin hän perusti kauptan Nummen Oinolaan, jossa kaksoispoj- jat **Paavo** ja Olli syntyivät 1929. Paavo-veli menehtyi vuonna 1982.

Jo 6-vuotiaana Olli-poika halusi kokeil- la omia siipiään ja niinpä hän pestautui Vuokkiniemeltä kotoisin olevan teollisuus- neuvoksen **Juho Mattisen** palvelukseen.

Mattinen omisti silloin Helsingin Kutomo ja Kravatti -nimisen teollisuuslaitoksen.

Nuurukaisen rohkeudella Olli saattoi joskus olla kovastikin eri mieltä teollisuus- neuvoksen kanssa, mutta neuvos arvosti pojan välittömyyttä ja heidän välinsä pysyivät hyvinä. Vuonna 1950 Olli perusti yksityisen taksirytyksen ja taksin kuljet- tajana hän toimi sitten elämänsä loppu- puolelle saakka.

Taksin kuljettajana Olli viihtyi. Asiak- kaat pitivät iloisesta ja puheliaasta taksimiehestä, joka palveli asiakkaitaan aina luontevasti, kohteliaasti ja miellyttävästi. Asiakkaita riitti.

Olli kävi usein Katajanokalla Karjalan Si- vistysseuran toimistossa ja talkoissa hän oli mukana jokseenkin aina. Hän jopa tiedusteli, olisiko jotain tehtävissä talkoiden muodossa. Hän tulisi mukaan. Olli oli aina valmis auttamaan heimolaisiaan sekä Suomessa että Karjalan puolella.

Olli oli naimisissa **Sylvi Paajasen** kanssa, mutta avioliitto päättyi eroon. Tästä avio- liitosta syntyi kaksi lasta, **Mirja** ja **Erkki**, lentäjä. Viimeaikaisena Ollin elämäntove- rina on ollut **Hilkka Hirvonen**.

Ollin muistoa kunnioittaen, talkooto- veri ja pitkäaikainen ystävä.

ILMARI HOMANEN

Uhtualainen toimittaja Andrei Tuomi

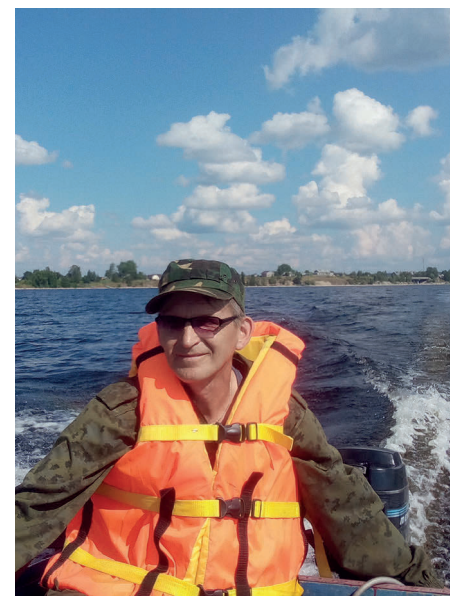

Toimittaja ja monipuolisesti lahjakas tai- teilija **Andrei Tuomi** siirtyi tuonilmaisiin Uhtualla 18. kesäkuuta 2019. Hän oli syn- tynyt 18. syyskuuta 1967 Kalevalan piirin Vuokkiniemen kylässä.

Andrei Tuomi aloitti vuonna 1993 työ- kentelyn toimittajana paikallisessa lehdes- sä. Hän työskenteli *Kalevalan uutiset* ja *Pohjolan viestit* -piirilehdissä. Lisäksi hä- nen runojaan ja kertomuksiaan on julkais- tu yhteensä neljässä kirjassa.

Tänä vuonna Andrei Tuomi palkittiin Karjalan journalistisen liiton kilpailussa kirjoituksesta *Punainen kala sameassa ve- dessä*. Hänet nähtiin viime vuonna **Arvo Tuomisen** kuvaamassa dokumentissa *Tar- runhohtoinen Viena*.

Luonto ja luonnossa liikkuminen oli- vat Tuomelle tärkeitä. Hän maalasi, piir- si ja valokuvasi paljon maisemia ja muita luontoon liittyviä kuvia.

Toimittaja ja monipuolinen taiteilija Andrei Tuomi rakasti vesillä ja muualla luonnossa liikkumista.

UUTISIA

AILA-LIISA LAURILA

Suojärven Pitäjöseura kukitti Ogoi Määtsän patsaan vuosikokouksensa yhteydessä 27.7.2019.

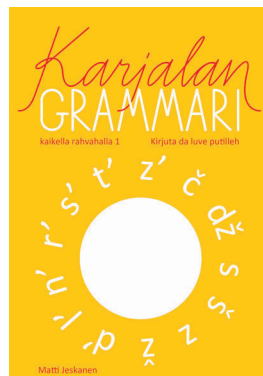
Uuden kieliopin ensimmäinen osa esiteltiin Suojärven Pitäjöseuran kokouksessa

Kielioppikirja *Karjalan grammari kaikella rahvahalla 1* julkaistiin Suojärven Pitäjöseuran vuosikokouksen yhteydessä Nurmeksen Bomballa 27. heinäkuuta. Kirjan toimitukset tilaajille alkavat elokuun lopulla. Grammmari tukee Pitäjöseuran pyrkimyksiä elvyttää Raja-Karjalan Suojärvellä puhuttua karjalaa Suomessa.

Grammmari on helppotajuinen kieliopin ensimmäinen osa. Sen on laatinut filosofian maisteri **Matti Jeskanen**. Grammmarin teknisessä toteutuksessa on avustanut Karjalan kieliruadajien projektipäällikkö **Eila Jahn**.

Vuonna 2018 ilmestyivät *Karjalan Bukvari* eli aapinen ja *Karjalan Sanari* eli karjala-suomi-sanakirjan ensiversio. Tekeillä ovat myös *Karjalan Sanarin* suomi-karjala-versio sekä *Karjalan grammari kaikella rahvahalla 2*, johon tulee varsinaiskarjalan muoto-oppi. Grammmarin 3. osaan tulee sanasto-, johto- ja lauseoppi.

Suojärven Pitäjöseura laski kukkaseppelien **Ogoi Määräsen** patsaalle juhlansa

Kielioppikirja julkaistiin Suojärven Pitäjöseuran vuosikokouksen yhteydessä.

yhteydessä. Suojärven Moiseinväärän asukkaat jouduivat hyrsyläläisten tavoin sotavankeuteen talvisodan alettua vuonna 1939. Heidän joukossaan oli tuolloin jo iäkäs runolaulun- ja loitsuntaitaja Ogoi (Agafia) Määränen o.s. Härkin, 1858–1940. Hän oli yksi esiintyjistä muun muassa *Kalevalan* 100-vuotisjuhlilla vuonna 1935 Helsingissä.

Lauluemo Ogoi Määränen oli syntynyt Kaitajärven kylästä. Hän menehtyi vankeuden rasittamana Helsingissä kesän kynnyksellä 1940, mutta hänet on ikuistettu patsaaseen Nurmeksen Bomballa. Se on kuvanveistäjä **Taisto Martiskaisen** työ.

Suojärven Pitäjöseura käy aina vuosikokouksensa yhteydessä kukittamassa Bomban alueen muistomerkit. Ensi kesänä seura viettää 70-vuotisjuhliaan samassa paikassa, Nurmeksen Bomban pihapiirissä. Mahtava Bomba eli alkuperäinen Bombinin talo sijaitsi Suojärvellä Kuikkaniemen alueella.

AILA-LIISA LAURILA

Karjalan päiviä suunnitellaan Suomeen

Venäjän suurlähettiläs **Pavel Kuznetsov** ja Karjalan varapäämies **Tatjana Ignatjeva** ovat selvittäneet mahdollisuutta järjestää Karjalan päivät Suomessa. Suunnitelmien mukaan Karjalan päivät omistetaan tasavallan satavuotisjuhlaan ja pidetään Suomessa ensi vuoden kesäkuussa.

Ohjelmassa ovat karjalais-suomalainen yrittäjyysseminaari ja paneelikeskustelu, jonka osallistujat käsittelevät Suomen ja Karjalan raja-alueyhteistyön kehittämismahdollisuuksia sekä Karjalan matkailupotentiaalia koskevia kysymyksiä. Ohjelmaan on suunniteltu myös kulttuuritapahtumia, muun muassa näyttelyitä ja konsertteja. (Karjalan Sanomat)

Äänisen rantakadulla voi soittaa pianoa

Petroskoin Äänisen rantakadulle on ilmestynyt uusi nähtävyys, joka houkuttelee paikalle sekä kaupunkilaisia että turisteja. Kyseessä on vanha piano vuodelta 1952. Sitä voi soittaa kuka tahansa. Soitin on nyt kaupunkilaisten suuressa suosiossa. Joka päivä piano kerää ympärilleen paljon ihmisiä. Improvisoidut konsertit tempaavat yleisön mukaansa. Ohikulkijat pysähtyvät, hymyilevät ja ottavat valokuvia. Soittajien joukosta löytyy eri-ikäisiä ammattilaisia ja amatöörejä.

Karjalan Sanomat kertoo, että piano on Krasnyi Oktjabr -pianotehtaan valmistama. Idea lähti Petroskoin valtionkonservatorion opettajasta **Irina Smirnovalta** ja hänen oppilaaltaan **Vitali Novitskilta**. Tämä oli Smirnovan pitkäaikainen haave. Vitali on onnistunut toteuttamaan hänen haaveensa.

– Löysimme ystävieni kanssa soitin ilmoituksesta ja saimme sen ilmaiseksi. Maalasilimme siihen koristekuvioita ja viritimme sen, Vitali Novitski kertoo.

Sitten he odottivat hyvää säätä, ja yhtenä aurinkoisena päivänä he pysyttivät sen rotundan sisään. Piano on heti elävöittänyt Äänisen rantakatua. Nyt sen ympärillä on aina vilkasta.

Oma Pajo -kuoro on perustettu Karjalan Rahvahan liiton yhteyteen. Sen solistina esiintyy Sergei Jevstafejev ja johtaja on Ljubov Nikitina. Kuva ©

UUTISIA

Karjalan Rahvahan liitto aloitti Karjalan Kulttuuriseurana

Tänä vuonna 30-vuotista taivaltaan juhliava Karjalan Rahvahan liitto aloitti toimintansa nimellä Karjalan Kulttuuriseura. Silloisessa Neuvostoliitossa alkoivat uudet tuulet puhaltaa jo hiukan aiemmin, noin 35 vuotta sitten. Jos suomentaisimme nykyisen nimen, se olisi Karjalan Kansanliitto.

Liiton perustamisen aikaan elettiin vielä Karjalan ASNT:n eli autonomisen sosialistisen neuvostotasavallan aikaa. Toukokuun 25. päivänä vuonna 1989 pidettiin Petroskoissa Karjalaiset-niminen konferenssi, jossa puhuttiin karjalaisen kulttuurin, identiteetin ja karjalan kielen säilymisestä venäläisyyden paineen alla.

Karjalaiset-konferenssin yhteydessä noin 50 hengen joukko piti oman kokouksensa, koska he olivat päättäneet perustaa Karjalan Kulttuuriseurana.

Tästä kirjoitti **Pekka Zaikov** *Karjalan Heimo* -lehdessä vuonna 1999, kun Karjalan Rahvahan liitto täytti ensimmäiset kymmen vuotta.

Puheenjohtajat

- ▶ Pekka Zaikov 1989-1999
- ▶ Aleksandr Volkov 1999-2001
- ▶ Mihail Goškijev 2001-2002
- ▶ Natalja Sinitškaja 2009-2011
- ▶ Jelena Migunova 2011-2014
- ▶ Natalja Vorobei 2014-2019
- ▶ Aleksandr Jeremejev 2019-

Tuossa perustamiskokouksessa Zaikov kertoo lukeneensa yhdistykselle laatimansa säännöt, missä hänet valittiin puheenjohtajaksi. Lisäksi valittiin ensimmäinen johtokunta. Perustajina olivat tiedemiehet, opettajat ja erilaiset kulttuurialan henkilöt. Lopulta viralliseksi perustamispäiväksi tuli 3. syyskuuta 1989.

Yhdistys jatkoi puolentoista vuoden ajan nimellä Karjalan Kulttuuriseura, minkä jäl-

keen se vaihdettiin nykyiseen muotoonsa Karjalan Rahvahan liitoksi.

Ensimmäisenä työnään liitto ryhtyi perustamaan karjalankielistä lehteä. Tehtävä näytti melkein pä ylivomaiselta, sillä siihen aikaan ei vielä ollut olemassa normitettua karjalan kieltä. Zaikovin mukaan lehden perustamista pidettiin kuitenkin erittäin tärkeänä asiana. Uskottiin, että kielen arvostus kohenee ja asema parane, kun karjalaiset voivat lukea sitä oman lehden sivuilta.

Jo vuonna 1989 ilmestyi kolme ensimmäistä *Oma Mua* -lehden koenumeroa. Zaikovin mukaan niissä oli vielä paljon virheitä, koska karjalaisen sanomalehtikielen kehitys oli vasta alussa. Ennakkoluulottomasti lehden sivuilla alettiin kuitenkin käyttää uutta termistöä, uusia ilmaisukeinoja ja sanontatapoja. Näin osoitettiin, ettei karjala oli ainoastaan menneitten sukupolvien kotikieli vaan käyttökelpoinen mihin vain.

a on otettu liiton 20-vuotisjuhlissa vuonna 2009.

Karjalan Rahvahan liiton kokouksiin kerääntyy väkeä ympäri tasavallan ja usein on vieraita mukana myös Suomesta. Kuva on otettu liiton 20-vuotisjuhlilta vuonna 2009 ja puhumassa on nykyinen puheenjohtaja Aleksandr Jeremejev.

Porajärvellä syntynyt Sergei Jevstafejev on laulanut Oma Pajo -kuoron solistina vuodesta 2006 alkaen. Hänet tunnetaan myös taitavana kirjoittajana.

Vuonna 1999 oltiin valmiita perustamaan oma lehti vienankarjalaa puhuvia lukijoita varten. Se ilmestyiikin yli kymmenen vuoden ajan ja sillä oli vakituksia lukijoita myös Suomessa. Kaksi lehteä palasi yhteen vuoden 2014 alussa. Nykyisin eri murteilla kirjoitettuja juttuja on samassa lehdessä, eikä murrejakoa korosteta millään tavalla.

Kielen kehittämiseen vaikutti aikoinaan myös se, että Karjalan opetusministeriö laati yhdessä seurojen ja tiedemiesten kanssa oppikirjojen valmistussuunnitelman. Niin alkoi aapisten sekä luku- ja oppikirjojen

julkaiseminen sekä vienankarjalaksi että livvinkarjalaksi.

Kirjojen julkaisemista tukivat rahallisesti Karjalan Sivistysseura ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura Suomesta. Kehitys vaati, että oli kurssitettava opettajia kouluihin. Vuonna 1990 perustettiinkin karjalan ja vepsän kielen laitos Petroskoin yliopistoon.

Karjalan kielelle ryhdyttiin jo tuohon aikaan puuhaamaan virallista asemaa Karjalan tasavallassa. Valitettavasti tämä asia ei ole onnistunut vielä tähänkään päivään mennessä. Sen sijaan on saatu jatkumaan monia muita noihin aikoihin aloitettuja kulttuuritoimintoja.

Alkunsa sai muun muassa kuoro Oma Pajo, jota Ljubov Nikitina on johtanut sinnikkäästi. Kuoro vieraili Karjalan Sivistysseuran 110-vuotisjuhlissa Vaasassa muutama vuosi sitten. Se on kiertänyt myös Venäjällä ja Suomen lisäksi muualla Pohjoismaissa ja Euroopassa.

Čičiliušku-nukketeatteri sai erityisesti nuoria mukaan toimintaan. Myös se on tehnyt laajoja kiertueita ja saanut yleisöksen paitsi lapsia, myös varttunutta väkeä. Lisäksi liiton toiminnan kautta on pystytty elvyttämään kyykkäpeliiä Karjalan tasavallassa.

Myös Petroskoin kansallisessa teatterissa on esitetty karjalankielistä ohjelmistoa, vaikka tiellä on välillä ollut monenlaisia

kiviä ja kantoja. Näyttelijät ovat osallistuneet karjalan kielen kursseille.

Karjalaista kulttuuria on voimaannutettu laajalla järjestötoiminnalla. Suurena voimavarana liitolla ovat paikallisosastot, joita toimii monilla paikkakunnilla ympäri Karjalan tasavaltaa. Yhteistyötä tehdään useiden muiden järjestöjen kanssa niin Karjalassa kuin Suomessa.

Ensimmäiset kolme puheenjohtajaa olivat miehiä, mutta kymmenvuotisjuhlien aikaan johtoon astui **Natalja Sinitskaja**. Hän on työskennellyt viime vuosikymmenet *Oma Mua* -lehden päätoimittajana, Periodika-kustantamon toimitusjohtajana ja kääntäjä-kirjailijana. Tänä vuonna tuli taas miesten vuoro astua esiin, kun puheenjohtajaksi valittiin tv-pomon töistä eläköitynyt **Aleksandr Jeremejev**.

Viime aikoina Karjalan Rahvahan liitto on aloittanut Yhdessä olemme vahvoja -hankkeen. Sen puitteissa liitto järjestää koulutusseminaareja Prääsän, Karhumäen, Äänisenrannan ja Suojärven piireissä. Jos seminaarit tulevat suosituiksi, koulutusta aiotaan jatkaa hankkeen jälkeenkin.

Karjalan Rahvahan liitto viettää 30-vuotisjuhliiaan Petroskoissa yhdessä muiden samanikäisten järjestöjen kanssa 24.10.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

HALLITUKSEN UUTISET

Oppia ja uutisia netistä

Karjalan Sivistysseura on käynnistänyt hankkeen, jossa Vienankarjalan ja kulttuurin kursien oppimateriaalit siirretään verkkoon kaikkien käytettäväksi.

Vienankarjalan ja kulttuurin kursseja on nykymuodossaan eli karjalaisten ja Sivistysseuran yhteistyönä toteutettu vuodesta 2004 lähtien. 2010-luvulla kurssien opettajat **Valentina Karakina** ja **Olga Karlova** apunaan myöhemmin myös **Jevgeni Karakin** ryhtyivät tuottamaan kullekin kurssille erityiseen teemaan liittyvät materiaalit.

Materiaaleja on kahdenlaisia, lukutekstejä sekä kieliopin opiskeluun liittyviä harjoitustehtäviä. Verkkototeutuksessa materiaalin käyttäjä voi valita joko koko oppiaineiston kerralla pdf-muotoisena tai erikseen lukemistokappaleet tai harjoitukset. Tehtävät on teknisesti laadittu siten, että ne voi tulostaa erikseen, mikäli vaikkapa haluaa tehdä niitä suoraan materiaaliin.

Ensimmäisenä on valmistunut vuonna 2012 Jyskyjärvellä pidetyn kurssin aineisto, jonka teemana on *Šiä ta šiäineinuššus*. Parhailtaan työn alla on vuoden 2013 Vuokkiniemen kurssin materiaalit *Lintumuajilma ta meččä*.

Aineisto on vapaasti käytettävissä edellyttäen, että aineistoa ei muokata eikä sitä käytetä kaupallisiin tarkoituksiin. Aineiston lähde ja tekijänoikeuksien haltijat on aina mainittava sitä käytettäessä.

Oppimateriaalien teknisestä toteutuksesta ja taitosta vastaa seuran kustannustoimittajana työskentelevä **Toni Saarinen**. Seura on tilannut materiaalin kuvituksen petroskoilaiselta kuvataiteilija **Ilya Padchinilta**. Ilya on piirroksia tehdessään tiiviissä yhteydessä karjalaisiin, onhan hänen sisan-

Ukkosen karkotus

”Ukkoseniätäki voit pakautella ta voit ajua pois. Viččataipalen Kuorilahešta olija Antti Kuzmin kerto šiitä, mitä oli nähny: ”Olima nuotalla, kolme akkua ta mie. Äkkie nousi kova ukkoisilma. Yksi akoista, Lohilahešta kotosin olija Muarie karehtu, oli halteissah, hyppeli veneheššä, puri hammašta, ta lujašti karju, repi tukkieh - ta ukkosenilma mäni mänöjäh.”

Ilya Padchinin laatima ensimmäisen materiaalipaketin kuva kertoo siitä, miten puhumallakin voi karkottaa ukkosen. Kuvan inspiraatio on syntynyt Ilyan ja Valentina Karakin välisessä keskustelussa.

rensa naimisissa Jevgeni Karakinin kanssa ja näin ollen on syntynyt luonteva kanssakäyminen Valentina Karakin kanssa.

Sivistysseurassa on jo pari vuotta mietitty sähköisen viestinnän mahdollisuuksien lisäämistä.

Nyt on työn alla verkkolehti, jonka avulla voidaan nopeasti levittää uutisia ja tie-

dottaa erilaisista tapahtumista. Verkkolehden nimeksi tulee *Uutisčuppu – Uudisčuppu*. Verkkolehti täydentää *Karjalan Heimion* juttutarjontaa ja seuran käytössä olevia tiedotuskanavia.

Katso lisää: <http://www.karjalansivistysseura.fi/oppimateriaalit/>

Tverinkarjalaisten ystävät ry
25-VUOTISJUHLA

lauantaina 5.10. klo 15.00 hotelli Arthurin juhlasalissa
Vuorikatu 19, Helsinki

Musiikkia, muisteloita, kunniamerkkejä, vieraita Tverin Karjalasta,
juhlapuhujana professori Janne Saarikivi. Tervetuloa!

LAUKUNKANTAJAT

ELOKUU 2019

Sitä minä vaan ihmettelen

Pertti Virtarannan kerrotaan eräissä viimeaikaisissa lehtiutisissa esittäneen, että karjalan kieliä olisi kolme. Lähteeksi yhdessä uutisteksteistä mainitaan **Markku Jokipiin** toimittama teos *Itämerensuomalaiset. Heimokansojen historiaa ja kohtaloita* 1995. Siellä s. 20 lukee näin: ”Karjalasta on tätä nykyä käytössä kolme eri murteisiin perustuvaa kirjakieltä.”

Lehtiutisissa siteeratusta lainauksesta ei todellakaan voi vetää johtopäätöstä, että Virtarannan mielestä olisi monta karjalan kieltä. Kirjakieli on aivan toinen asia kuin itsenäinen luonnollinen kieli. Karjalan kielen normitettut murteet vienankarjala, livvinkarjala ja tverinkarjala ovat, kuten Virtarantakin toteaa, kirjakieliä, mutta statukseltaan silti karjalan kielen murteita, ja niistä Virtaranta mainitussa artikkelissa puhuu. Tämä asia on Venäjän Karjalassa ihan selvä: siellä kukaan ei ajattele, että normittaminen olisi tehnyt murteista itsenäisiä kieliä. Suomessakin tämä on pääsääntöisesti kiistaton asia.

Virtaranta on itse ollut keskeisesti mukana vakiinnuttamassa karjalan murrejakoa juuri sellaisessa muodossa kuin sen alan tutkijat nykyisinkin näkevät.

On totta, ettei ole olemassa selkeää, kiistatonta määritelmää sille, mikä on kieli ja mikä murre. Karjalan osalta kuitenkin on jo vuosisatainen yhteinen, ylijäräinen ja tutkijoiden yksimielisesti jakama, kielitieteeseen perustuva käsitys yhdestä kielestä ja sen murteista.

Karjalan Sivistysseuran käsitys karjalan kielestä perustuu tuohon näkemykseen: karjala on yksi kieli, jolla on murteita ja alaturteita eli livvinkarjala ja varsinaiskarjala, joka jakautuu vienankarjalaan ja etelämurteisiin, joihin luetaan myös tverinkarjala, ja kaikki nämä päämurteistot muodostuvat lukemattomista pitäjä- ja kylämurteista. Juuri tämän samaisen käsityksen on viimeksi vuonna 2019 vahvistanut Lea Siilinin johtama Karjala kieliopeissa -hanke, jossa vertailtiin yksityiskohtaisesti ja systemaattisesti kaikkia olemassa olevia karjalan kieliopeja. Niiden valossa myös lyödiin yksiselitteisesti karjalan kielen murre.

Venäjällä vienankarjalasta käytetään usein nimitystä varsinaiskarjala, samoin näyttää tekevän mainitussa artikkelissa myös Pertti Virtaranta.

Karjalan Sivistysseuran kanta karjalan kielen kehittämiseen ja elvyttämiseen on täysin yksiselitteinen, ollut jo vuosikymmeniä: seuran tehtävänä on edistää kaikkia murteita. Tämä periaate ohjaa toimintaamme, mutta toki meillä on oikeus odottaa, että tukemamme hankkeet toteutetaan yhteisesti hyväksytyjen näkemysten pohjalta.

Vuodesta toiseen ihmettelen, miksi karjalan kielen elvyttämisestä vallitsee jatkuva tora, miksi se on niin vaikeaa. Eikö tämän pitäisi olla ihan selvä asia: jokainen murre on tärkeä ja läheinen puhujalleen. Kukin haluaa pitää omastaan kiinni ja edistää sitä. Oikein. Mutta ei niin, että se tapahtuisi muiden kustannuksella, omien ja omilla säännöillä.

Minua hämmästyttää yhä uudestaan se katkeruus ja kateus, joka karjalan kehittämistä koskevassa keskustelussa näkyy: ”meiltä vietiin kieli, en saanut puhua äidinkieltäni, Venäjällä karja-

Eva-Kaisa Linna Solovetskin luostarissa kesällä 2018.

laisille normitettiin kirjakielet, meidän puolestamme ei kukaan tee mitään, ei meidän kylällä noin puhuttu, meidän murteella ei julkaista mitään, muut vievät valtion rahat”.

Katkeruudella ei voiteta mitään. Monet karjalan kielen tarkoitukselliseen hylkäämiseen ja syrjintään Suomessa johtaneet syyt ovat menneisyydessämme, Karjalasta paenneiden peloissa joutua palautetuiksi, sodanjälkeisissä ajoissa, jolloin naapurimaa koettiin uhaksi ja ympäröivän yhteiskunnan ymmärrys karjalaisuudesta oli olematon. Oli tunne, että pitää sulautua mahdollisimman nopeasti valtavaestöön.

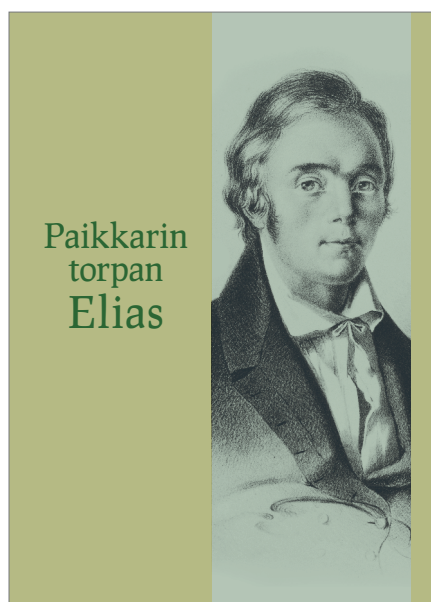
Minua ihmetyttää, miksi ei voida istua rauhassa saman pöydän ääreen pohtimaan asiaa yhdessä. Kielenelvyttämisen keinot ovat tiedossa, maailmalla on runsaasti esimerkkejä siitä, miten jo lähes sammuneita kieliä voidaan herättää henkiin. Tehtävälista on pitkä, mutta suunnitelman voi jakaa osiin. Työtä voi jakaa kunkin osaamisen ja resurssien mukaan. Tekemistä riittää kaikille.

Minun vienankarjalaistaustaisesta näkökulmastani katsottuna karjalan kielen kaikkien murteiden kehittämisen tulee perustua yhteisesti jaettuun kielitieteelliseen näkemykseen, kehittämisen kohteen nimestä lähtien, ei identiteettipolitiikkaan. Rajat ylittävä yhteistyö on kaiken edellytys, karjala on kahden maan yhteinen asia, jota ei kummallakaan puolella rajaa tule edistää umpiossa.

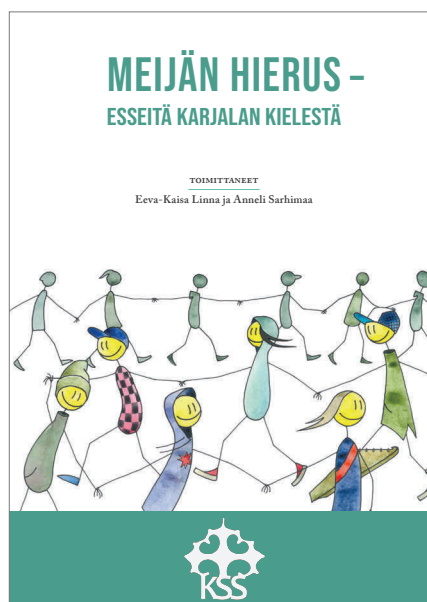
Historiaa voi tutkia ja siitä voi oppia. Ehkä se helpottaisi katkeruutta ja lisäisi ymmärrystä muita kohtaan.

Eva-Kaisa Linna keskustelelee tällä palstalla karjalaisuuteen liittyvistä asioista.

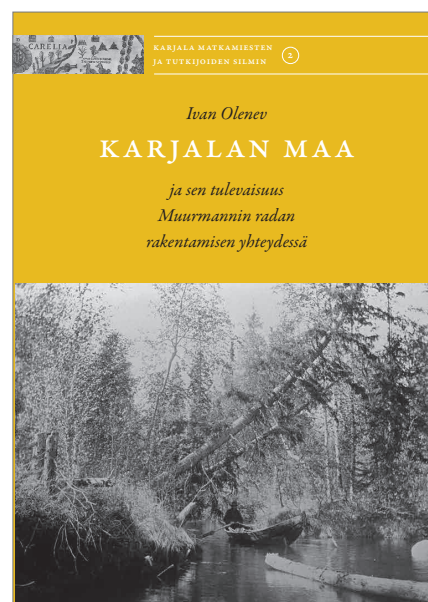
Karjalan Sivistysseuran uusimmat kirjat

PAIKKARIN TORPAN ELIAS
on kokoelma historiallisia
kirjoituksia Elias Lönnrotista
ja tämän kotitalosta,
Paikkarin torpasta. 15 EUR

**MEIJÄN HIERUS
- ESSEITÄ KARJALAN KIELESTÄ**
sisältää viisitoista ajankohtaista
kirjoitusta karjalan kielen
nykytilaan ja sen tulevaisuuteen
liittyen. 15 EUR

KARJALAN MAA
on opettaja Ivan Olenevin matka-
kuvaus 1900-luvun alun Karjalasta.
Alun perin vuonna 1917 venäjän
kielellä julkaistu teos on nyt
käännetty suomeksi. 25 EUR

HANKI KIRJAT KARJALAN SIVISTYSSEURAN VERKKOKAUPASTA
www.karjalansivistysseura.fi/kauppa/
tai tilaa sähköpostitse: toimisto@karjalansivistysseura.fi